

BUITEN

11^E JAARGANG N^O. 29.

ZATERDAG 21 JULI 1917.

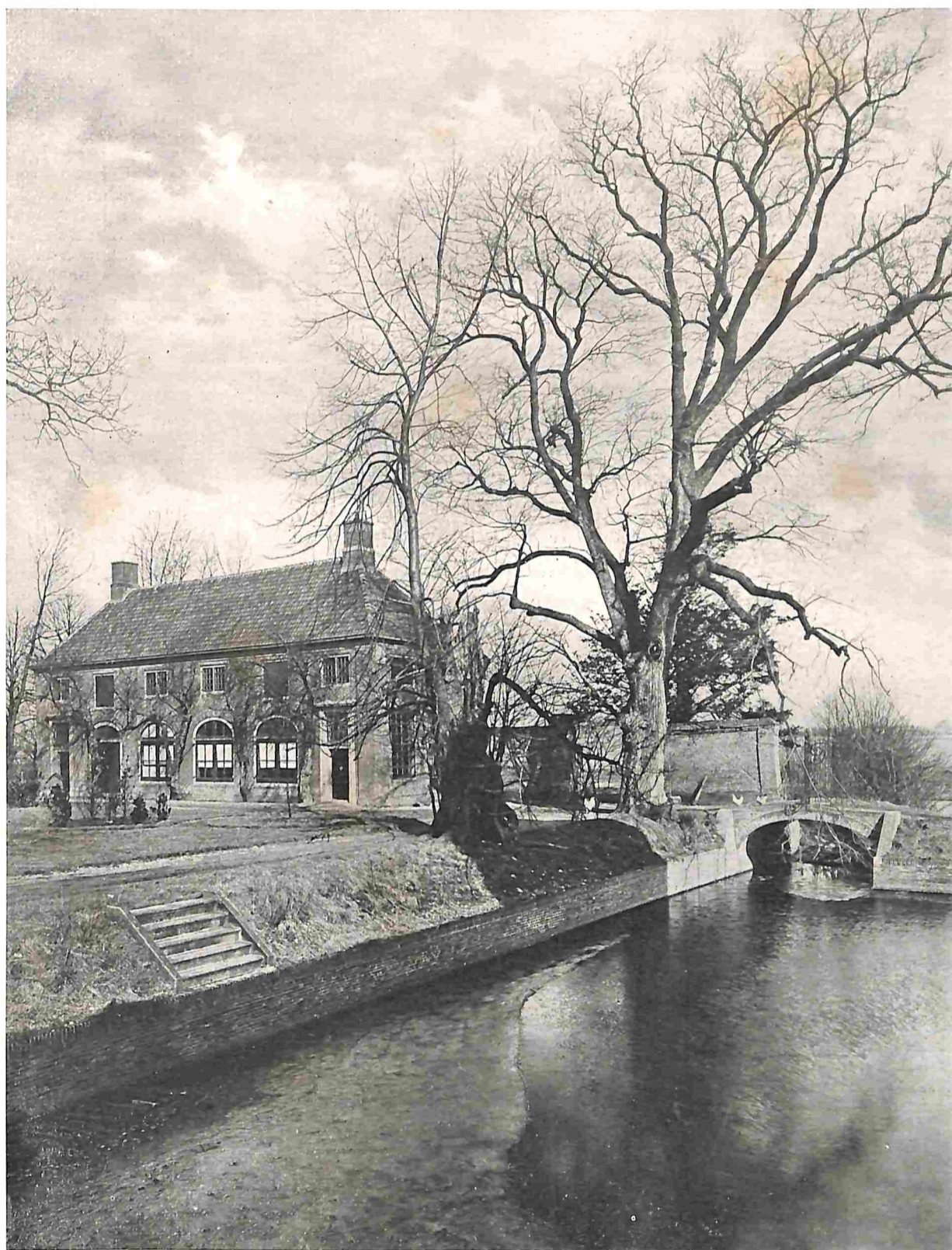

Foto C. Steenbergh.

BIJ DE TUINMANSWONING VAN KASTEEL ASSUMBURG.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

BIJ DE TUINMANSWONING VAN KASTEEL ASSUMBURG, ILL. BLZ. 337	
DE BELANGWEKKENDE GESCHIEDENIS VAN MEVROUW Balfame, door Gertrude Atherton (29)	338
Tsaar Paul's troonsafstand en vermoffeling, door S.	339
Jeruzalem, door Maurits Wagenvoort, Geïll. Blz. 340—345	
Portretten, door E. van Lidth de Jeude	BLZ. 342
Een te weinig bekende groente, door A. M. v. Driel	343
De geringde Calicurgus, door J. H. Fabre, vertaald door G. H. Prinsen Geerlings	344
Wat-zie-je-er-uit, door Haganus	345
De voormalige burcht Ewsom bij Middelstum, door Jb. Vinhuizen, Geïllustreerd	BLZ. 346—347
Het Amerikaansche duel, door Ewald Gerhard Seeliger (34)	BLZ. 347
Bronzen plaquette, illustratie	348
De Nieuwe Vaart te Amsterdam, illustratie	348
Een Amsterdamsch oproer in 1629, door S. v. Praag	348

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De belangwekkende geschiedenis van Mevrouw Balfame

(29) DOOR GERTRUDE ATHERTON.

RUSH stond op, liep een oogenblik de kamer op en neer, en bleef toen vlak voor haar staan.

„Weet je iets?” vroeg hij kortaf.

„Waarover? Denk je soms dat ik je verdenk?”

„Nee, toch niet. Ik bedoel over mevrouw Balfame.”

„Ik heb je al gezegd, dat wij allemaal gelooven, dat zij het gedaan heeft. „Daar kunnen we eenvoudig niets aan doen.”

Ik begrijp die houding van jullie vrouwen, die toch allemaal haar intiem en vriendinnen waren, niet. Jij... of liever gezegd, zij... hebben haar deze gemeente jarenlang laten leiden, en geloofden dat zij weinig minder dan volmaakt was. En nu nemen jullie eenparig haar schuld als iets dat vanzelf spreekt aan.”

„Ik geloof dat ze met een soort van schok tot zichzelf zijn gekomen, en beseft hebben dat ze haar geen van allen ooit hebben begrepen. Zij hield ze onder haar betoovering. Ik geloof dat zij een van die oosterlingen is, met vreeselijke, latente machten, en voor wie men nieuwe wetten zal moeten maken als zij zich die macht bewust worden en haar beginnen te ontwikkelen met de kracht en behendigheid van oosterlingen...”

„Neem me niet kwalijk, maar laten we bij 't heden blijven.”

„Ik bedoel dat het hen nogal opwindt dat ze kunnen gelooven niet zoozeer dat ze het deed, als wel, dat zij er toe in staat was, en dat zij, hoewel over het algemeen zacht en kalm, die vreeselijke, geheime diepten in zich had. Ze doet denken aan Lucretia Borgia of Catherina de Medici...”

„Waarom aan giftmengsters? Je wilt toch niet zeggen dat ze eenige waarde hechten aan dat verhaal van de vergiftigde limonade?”

En voor Alys zich van haar schrik kon herstellen, stamelde zij: „O, natuurlijk niet. Daar lachen ze om. Balfame is doodgeschoten... wat geeft 't... het water in het fleschje werd er ongetwijfeld ingedaan om het om te spoelen, en Dr. Anna zette het afgetrokken weer op z'n plaats. Ik noemde enkel de namen van de eerste de beste slechte vrouwen, die me invielen. Op de een of andere manier doet mevrouw Balfame hen denken aan dat slag van menschen. Zonder twijfel heeft deze misdaad in ons midden het kleine beetje verbeelding dat ze hadden, opgerakeld.”

Door het snelle kloppen van haar hart ging haar borst op en neer en verontrustte ook het nestje van lint onder het kant harer japon, een deel van het tafereel dat hij eerst later waardeerde. Op dit oogenblik echter sloeg hij enkel haar wijdgeopende oogen,

de gespannen spieren harer neusvleugels en mond gade. Voor het eerst in zijn leven bemerkte hij dat hij belang stelde in de psychologie der vrouw, en daar hij een leugenaar meer dan eenig ander zondaar haatte, vroeg hij zich af, waarom hij er zich inconsequent over verheugde, dat hij dit gecompliceerde kleine wezentje niet begreep, en tegelijkertijd hoopte, dat zij door zou gaan met liegen. Maar hij zette door. Hij had een vaag besef dat er veel, veel grotere belangen op het spel stonden dan het verdere bewijs van de schuld zijner cliënte, en diep in zijn ziel voelde hij een zekere pijn als hij dacht aan de mogelijkheid dat aan oude, wankelende idealen nieuw leven ingeblazen zou worden.

„Heb je aan Jim Broderick verteld dat Dr. Anna mevrouw Balfame beschuldigt?”

„Natuurlijk niet. Den eersten den besten donkeren avond zou hij tegen de portiek opklimmen.”

„Ben je in de verleiding geweest om het hem te vertellen?”

Zij deinsde nog verder terug en keek naar hem op van onder half gesloten oogleden. „In verleiding? Wat... waarom zou ik? Maar ik heb het noch aan hem noch aan iemand anders verteld. De rest komt er niet op aan.”

„Dat is zoo. Ik wou natuurlijk alleen maar zeggen, dat ik een afkeurenswaardig gebrek aan vrouwen heb in het vermogen van de vrouw om een geheim te bewaren. Ik had wel kunnen weten dat jij een uitzondering waart, zooals je dat op zooveel andere regels bent. En dat meen ik. Maar Broderick is een oude vriend van jullie, en bijzonder fel op de zaak.”

„Zoo!”

„Je hebt me ook eigenlijk nog niet verteld, waarom jij in het bijzonder zoo vast gelooft in de schuld van mijn cliënt. Jij bent wel de laatste die zich laat beïnvloeden door het ijlen van een typhus-patiënt... die meestal aan hallucinaties lijdt... of door een van de sentimenteete, romantische theorieën van die halfgare vrouwen, die hun luie leven doorbrengen met dikker worden, bridge-spelen, en snoepreispjes naar New-York maken. Als jij gelooft dat mevrouw Balfame schuldig is, dan moet je er wel degelijk de een of andere goede reden voor hebben... msschien wel bewijzen.”

Zij kon niet raden dat hij haar op de proef stelde; zij verbeeldde zich dat zijn aanhouden te wijten was aan beduchtigheid, en aan een verlangen om het ergste te leeren kennen. Het uur dat zij gevreesd en gewenscht had, was daar... en bijna had zij de gunstige gelegenheden ervan laten voorbijgaan! Zonder dat zij zelf wist hadden de laatste weken van hard werken en nieuwe afleiding in New-York haar haar evenwicht hergeven. Reeds eenigen tijd had zij eraan getwijfeld of zij wel in staat zou zijn tegen al haar oude gevoelens en denkwijzen te zondigen als de proef kwam; doch geen oogenblik had zij met al de geconcentreerde kracht van haar wezen opgehouden te verlangen, dat hij mevrouw Balfame in den steek zou laten. En zoo zij zich soms al had verheugd dat zij niet tot een lage daad in staat was, had zij zich in andere oogenblikken zelf veracht dat zij niet onverbiddelijk op haar doel afging. Zij zeide tot zichzelf dat de knappe koppen meedoogenloos waren, met het vermogen om een zijde van het karakter dat zij beheerschten buiten zicht te houden, terwijl zij aan de verborgen machten ten kwade vrij spel gaven; natuurlijk nooit in brooddronkenheid, doch in streng berekende noodwendigheid. Zij had een vaag vermoeden, dat dit juist het soort van grootheid was dat mevrouw Balfame bezat, en dit deed haar verachting voor zichzelf nog stijgen, en boezemde haar een nieuwen vorm van naijver in.

Golven van bitterheid welden wederom naar de oppervlakte. Plotseling vroeg zij: „Is Sarah Austin's theorie waar? Ben je verliefd op mevrouw Balfame?”

„Wat heeft dat ermede te maken?”

„Ik zeg dat heelemaal zonder bedoeling.”

„Ik geloof niet dat er van mij kan verwacht worden dat ik een dergelijke vraag zal beantwoorden. Dit kan ik echter wel zeggen: dat ik, zoolang zij mijn cliënt is en in de gevangenis zit, geen tijd zal hebben om aan persoonlijke dingen te denken... en vooral niet aan liefde. Wat ik te doen heb, is, haar vrij te krijgen, en dat neemt zoowat zestien van iedere vierentwintig uur in beslag. Ik hoorde hier eigenlijk niet te zijn, maar ontspanning... en verstrooiing... is nu en dan noodig...”

„Ik zou het heerlijk vinden als je hier wou komen als je dat noodig hebt.” Haar toon klonk beleefd, maar er lag niet de minste gretigheid in, en het was haar niet mogelijk te glimlachen.

„Ja, dat zal ik graag doen; maar ik zal het onderwerp waarover we praten dan niet meer aanroeren... want anders kan ik niet bepaald zeggen dat ik uitrust! En daarom zullen we er nu ook maar over uitscheiden. Waarom geloof je eigenlijk dat mevrouw Balfame schuldig is?”

„Als ik je kon bewijzen dat ze dat is, zou je dan de zaak opgeven?”

Hij aarzelde en keek haar een oogenblik van tusschen half gesloten oogleden strak aan. „Ja,” zeide hij ten laatste. „Ik zou een van de lui van de firma waarvan ik de eerste Januari lid word, de zaak laten overnemen.” Zij ging weder recht op zitten, en strengelde haar vingers dooreen, doch zij trachtte onpersoonlijk te glimlachen terwijl zij zijn blik beantwoordde.

„Zou je dan tijd hebben om haar lief te hebben?”

Wederom aarzelde hij, hoewel hij zichzelf begon te minachten. Hij had een gevoel alsof hij een mooi, wild wezen uit zijn bosschen in een val had, doch een sterkere innerlijke drang

drong hem voort. „Waarschijnlijk niet. Wil je het mij nu zeggen?”

„Nu?”

Zij liet zich op den grond glijden en stond tegenover hem, terwijl zij haar kleine hoofd erg hoog hield. Ongetwijfeld deed zij dit geheel onbewust, doch hij vond haar erg trotsch en mooi zooals zij daar stond, en voor het eerst merkte hij de fijnheid van dat bewegelijke, lieve gezichtje op.

„Ik weet werkelijk niets,” zeide zij lichtig. „Het komt eenvoudig hierop neer: als jij of een ander onschuldig wezen in gevaar was, zou ik het mijn plicht achten om zekere dingen op te helderen. Natuurlijk zou ik in welk ander geval ook, niets doen. Mevrouw Balfame is een oude vriendin van ons... en dan... enfin... onze plaatselijke trots moge dan dwaas zijn, maar ze bestaat. We moeten Jim Broderick in de gaten houden. Hij heeft de intimiteit tusschen Dr. Anna en mevrouw Balfame ontdekt, en ook... wat allen hier weten... dat zij samen alleen waren gedurende die laatste morgenuren die volgden op den moord. Ik zal mijn tante waarschuwen. Hij zou haar niet kunnen bereiken... tenminste nu niet. Hij is natuurlijk niet zoozeer uit op bevestiging van de al bekende feiten, als wel op een sensationeel en nieuw verhaal dat de zaak gaande houdt. En natuurlijk, omdat het de pers was, die mevrouw Balfame zoover gebracht heeft, zou een verklaring van een vrouw als Dr. Anna, die dit bevestigde, een enorme triomf zijn.”

Zij was naar een tafel gegaan die aan de andere zijde van het vertrek stond, stak een lucifer aan en hield deze boven een spiritusstelletje. „Ik ga een kop thee voor je zetten. Daar rust je van uit zonder dat het je prikkelt, en je moet van hier recht naar je bed gaan. Het spijt me dat moeder nooit whisky in huis heeft....”

„Ik drink nooit sterken drank als ik een zaak in handen heb. Dat geeft me tenminste meestal één voordeel over mijn tegenpartij. Ik vind het heerlijk weer eens een kopje thee bij je te drinken, al moet ik eerlijk bekennen dat ik buiten dit huis nog nooit van mijn leven een kopje thee gedronken heb.” De atmosfeer was even prettig licht alsof er zware wolken plotseling de kamer uitgedreven waren. Twee jonge menschen schikten dichter aan bij een tafeltje, en dronken verscheidene kopjes van de thee, die drie minuten onaangeroerd had gestaan, en praatten over den oorlog.

XXVII.

Drie dagen voor den dag die was vastgesteld voor het begin van het proces, volgde mevrouw Balfame den raad van haar advocaat en vriendinnen op, en ontving de reportsters... niet enkel het vieraal dat geprotégeerd werd door Miss Crumley, doch een vertegenwoordigster van iedere Vrouwenrubriek in New York en Brooklyn. Om drie uur 's namiddags meldden zij zich allemaal tegelijk aan, en werden naar boven geleid door de opgewonden juffrouw Larks, die zich op hun komst had voorbereid door alle stoelen uit de geheele gevangenis bijeen te slepen. Zij zwermden het zitkamertje binnen, en kregen tijd om zich op te stellen voor de deur die toegang gaf tot de slaapkamer, en toen trad mevrouw Balfame binnen.

Zij boog kalm en liep met een licht-beleefden glimlach naar een stoel die voor haar gereserveerd was. Haar weduwkleeren werden minder somber gemaakt door witte crêpe aan den hals en de polsen, maar twee reportsters die haar een jaar tevoren hadden geïnterviewd als stichtster der Friday Club, vonden dat zij haar jongemeisjesachtige voorkomen had verloren. Er was geen rimpeltje in haar prachtige huid, noch een zilveren haartje in haar volle bruine haar, doch plotseling vertoonde zij al de rijpheid van hare jaren, en zij kwamen tot de slotsom, dat, wat zij misschien aan bekoorlijkheid had verloren, zij aan fijne kracht had gewonnen. De andere vrouwen waren het er over eens dat zij er even koud en kuisch uitzag als Diana, absoluut niet in staat om een van die hartstochten te voelen, die zwakke aardbewoners tot misdaad drijven.

Het was een zware beproeving en zij zuchtte diep.

„U... u wenscht mij te interviewen?”

Miss Sarah Austin, wier schitterende talenten door allen erkend werden, en wier scheppingsvuur door slechts weinigen vermoed werd, was uitgekozen als spreekster, en antwoordde prompt:...

„Juist, mevrouw Balfame, en voor wij u een van de vervelende vragen stellen, zonder welke geen interview mogelijk is, zouden wij graag van u willen weten, of u de damesrubriek van onze bladen leest, en of u beseft dat wij u allemaal goed gezind zijn en ons geloof in uw onschuld van de daken schreeuwen?”

„Ja, o ja,” mompelde mevrouw Balfame stijfjes, doch met een meer spontanen glimlach. „Dat is dan ook de reden waarom ik er eindelijk in toestemde om u te ontvangen. Ik houd er niet van geïnterviewd te worden. Maar u zijt allen erg goed voor me geweest en daar ben ik dan ook dankbaar voor.”

Er klonk een zacht gemompel, en nadat Miss Austin haar op innemende wijze had bedankt voor haar waardeering van hunne bescheiden pogingen, ging zij op levendigen, zakelijken toon voort:.... „En nu zouden wij graag eens hooren wat u over de zaak te zeggen hebt, mevrouw Balfame. Meneer Rush heeft ons van te voren gewaarschuwd, dat wij u niet mogen vragen wien u verdenkt, en nog veel minder naar de redenen waarop u uw verdenking grondt.... och!”

Haar laatste uitroep werd geuit met een keelstem. Rush was binnengetreden. Hij was zoozeer een panischen angst nabij bij het vooruitzicht een heele kamer vol vrouwen onder de oogen te moeten komen, zonder dat een enkel mannelijk wezen hem ter zijde stond, dat zijn gelaat bijna schrikwekkend was in zijn kracht, doch het was hem plotseling ingevallen dat, al hadden deze meisjes er ook in toegestemd hun interviews in het Dobton-hotel te schrijven, en ze aan zijn censuur te onderwerpen, het toch misschien mogelijk was dat een of méer van haar stilletjes naar New York zou eclipseeren, op louter sensatie bedacht.

„U moet me niet kwalijk nemen,” zeide hij met een dappere poging tot schertsen, „maar mijn cliënt staat in de getuigenbank, en moet beschermd worden door haar rechtsgeleerden raadsman.”

Miss Austin draaide zich kwaad om, en keek hem aan met een flauwen, satirischen glimlach. „O, heel goed,” zeide zij. „U kunt blijven; maar ik voor mij zet mijn hoed er niet voor recht.”

Het is een eigenaardig feit, dat reportsters zelden of nooit een mannelijk type vertoonen; hun volkomen vrouwelijkheid is een bijna even vast verschijnsel als hun air van fysieke moeheid. Niet een van het kleine gezelschap lachte met meer dan een korten lach om de gevatheid van hun aanvoester en verscheidenen staarden Rush aan, betooverd door zijn sterk geprononceerde mannelijkheid, de eigenaardige atmosfeer van gespannen waakzaamheid waarin hij scheen te leven, het magnetisme dat meer dan een afstraling was van een bijna voortdurende concentratie van zijn geesteskrachten dan van een van de lichtere fysieke eigenschappen. Hij sloeg de armen over elkaar en ging tegen de deur staan leunen en het is niet meer dan een billijk tegenover de zaak der vrouw te erkennen dat nauwelijks een van die vrouwen, wier leeftijd afwisselde van twintig tot vijfendertig, onvrouwelijk genoeg was, niettegenstaande het feit, dat zij haar brood verdienden in dagelijksche concurrentie met mannen, om mevrouw Balfame hier na haar vollen aandacht te schenken. Terwijl zij de zakelijke dingen waarvoor zij daar gekomen waren, niet vergaten, ontblootten zij een hoekje van hun hart voor de zon, en voelden in den gloed ervan, zij het dan ook flauwtjes, een warmer leven kloppen.

„En nu,” vervolgde Miss Austin, „zouden wij u, indien de advocaat voor de verdediging het toestaat, u willen verzoeken, ons eens te vertellen wat er op dien avond voorviel. Omdat uw woorden zoo herhaaldelijk verdraaid zijn, en er zooveel speculatieve onzin over u is gepubliceerd, kan daartegen waarschijnlijk wel geen bezwaar bestaan.” En zij zette zich, als het ware, schrap tegen Rush.

Mevrouw Balfame keek met een liefvallige deferentie naar haar rechtsgeleerden raadsman, en hij knikte toestemmend.

Wordt vervolgd).

Tsaar Paul's troonsafstand en vermoffeling

Dit heele tooneelspel in twee bedrijven en een komisch slot is in één nacht afgespeeld. In den nacht van 23 Maart 1801 liep alles geregeld af.

Tsaar Paul I had reeds 5½ jaar geregeerd, veel te lang voor een despoot van zijne afschuwelijke wreedheid. Hoevelen reeds aan zijne tirannie opgeofferd waren, kan men niet zeggen. Maar nu was 't genoeg. Hij leed aan keizer-waanzin. Hij moest sterven.

Hij zag er niet heel wel uit in de laatste dagen. Men raadde hem, vroeg te bed te gaan. En hij deed het. In een der bijgebouwen van 't Michailof-paleis komen nu de saamgezwoeren bijeen, graaf v. d. Pahlen, generaal Talisin, senator Frosjinski, en anderen. Ook de 24-jarige grootvorst-troonopvolger Alexander is in 't geheim, en de keizerin Maria, geb. Sophie van Würtemberg, in afwachting van 't geen gebeuren gaat. Zij zijn ingelicht, dat Paul afstand zal moeten doen en ze hopen beiden voor zich op de kroon.

Zestig officieren onder generaal Talisin vierden feest in den voornacht en spaarden de champagne niet. Toen het tijd was, stonden ze op en namen gevangen, wie in den weg traden. In een oogwenk waren de heeren in Tsaar Paul's slaapvertrek.

Paul sliep den slaap des rechtvaardigen, maar men moest hem wakker maken. Hij wilde eerst niet opstaan en de afstandsacte teekenen. Hij strompelde naar de appartementen der keizerin, maar de deur was afgesloten, hij kon niet vluchten.

Hij struikelde en gooide het kamerschut om. Hij wou opstaan, maar prins Soeboff sloeg hem met eene gouden tabaksdoos op het hoofd, zoodat hij bewusteloos werd. Toen trok men hem de officiersjerp van adjudant Archimakoff in een strik om den hals en haalde hem zoo vooruit.

Daar lag nu het keizerlijk lijk in nachttoilet op den grond. Het lichaam zag er vreeselijk ontdaan uit. Het moest echter gewasschen en netjes gekleed zijn voor de ochtenddoodsparade. Gelukkig, dat alles nog in tijds in orde was. Nu leek het immers, dat Tsaar Paul I aan eene beroerte was overleden.

De keizerin schreide en grootvorst Alexander I, die nu keizer werd, was ontsteld. Maar hij moest zich goed houden om naar het winterpaleis te gaan en gehuldigd te worden.

Op de straten te St. Petersburg was het vol en woelig en vroolijk onder de menschen. De keizer is dood! Leve de keizer! Daarmee was alles afgelopen. S.

JERUZALEM.

GEZICHT OP DE BINNENSTAD MET DEN KOEPEL VAN DE OMAR-MOSKEE EN DEN HEZEKIAH-VIJVER.

JERUZALEM.

DOOR een herinneringsvervaging van twintig jaar, wil ik allereerst van Jeruzalem slechts herdenken wat er mij lief is geweest. Nu zie ik deze Moorsche stad der middeleeuwen beschenen door maanlicht. De zware steenblokken harer zeer stille woningen lijken van zilver. De schaduwen in haar nauwe verlaten straatjes, kronkelend op en neer, zijn koolzwart. Heel deze nachtstad, als eene verwerkelijk uit de Apokalyps, schijnt gebouwd van edel blank metaal. Behalve het gegrom en geblaf der straathonden, die hun eten zoeken, geen geluid. Alles is in rust, slechts uit weinige kleine vensters komt, rossig in het zwart der schaduwen, een zwak licht door de traliën, maar de nacht is volkomen in de donkere gewelven, die het klare maanlicht afsnijden, scherp: de donkere kruisbogen der bazars, of de diepe nissen der voorpoorten. Dit is waarlijk nog de stad der kruisvaarders, van Godfried van Bouillon of van Sultan Salah-ed-din, de stad die Tasso, de dichter, door „duizend stemmen” hoorde begroeten, toen de ridders haar van uit de verte mochten aanschouwen:

*„Ecco, da mille voci, per dutamente,
Gieruzalemme salutar, si sente!”*

In zulk een nachtelijk uur, als veel van de gore werkelijkheid in zwarte schaduw of louterend licht is opgegaan, door de straten te dwalen dezer toch wel heilige stad, immers heilig wijl zij lief is aan zoovele millioenen harten ter wereld, is het gemoed vervuld te gevoelen van zeer-loutere en zeer-lieflijke gewaarwordingen. Zij is zoo vol, deze zilveren stad, van onzichtbaar leven, haar middeleeuwsche kronkelende steegjes lijken zoo rijk aan het hoogste gedroom, dat de stille wandelaar als van zelf, een hooge vestingpoort met hoektorens door, den weg op gaat, berg afwaarts, en dan weer opwaarts naar den Olijfberg om ook van diens hoogte „de stad op den Moriahberg” te overzien. „Jeruzalem, Jeruzalem gij hebt niet gewild!” schijnt alles den nachtelijken wandelaar toe te roepen.

Jeruzalem wil nog steeds niet, is nog altijd verhard in mensche-lijke verdwazing en boosheid, en het fijngevoelige hart, dat langen tijd in deze zoogenaamd heilige stad leeft, voelt zich daardoor telkens gegriefd. Doch niet deze ergernis wil ik mij thans herinneren. Daar is immers nog veel van het oude Jeruzalem over, dat elk gemoed vergunt die schoone droomen te herleven, welke aan het leven van den Opperste, die hier 't liefst herdacht wordt, verbonden zijn. Daar is bij de Jaffa-poort, de eeuwen-oude citadel, *El Kaàla*, grauwe saraceensche burcht met vierkante hoektorens, gekanteelde muren, schietgaten, grachten, alles kortom, zooals

de Kruisvaarders het gezien hebben, en dat ook nog van het leven van onzen tijd is, wijl deze burcht niet te oud schijnt voor Turksche bezetting. Meer dan middeleeuwsch: een dier plompe hoektorens, nu door een muzelmansch gebedstorentje verspitst, is nog de Phasaël-toren van het Paleis van Herodes. De gekanteelde muren der stad, die in hun fundamenten uit de rotsen van Moriah oprijzen, zijn nog gedeeltelijk van de vierkante steenblokken gemaakt van het Jeruzalem des Bijbels. Van den Olijfberg gezien kan de stad nog onaangestast geacht worden. De zondige stad, waarop Christus eens verteederd heeft neergezien en die, Bruid van Jahwé, nog waarlijk schoon is. Van de hoogte van den bergtop gezien, ligt in een hoek van Jeruzalem, nu zooals voor twee duizend jaar, het tempelplein, met de prachtige Omarmoskee in zijn midden, omgeven van duizenden koepeltjes groot als eierdoppen, welke uit de platte daken even opsteken. Van hier aanschouwd is Jeruzalem nog een stad vol van heilige stemming.

Trouwens, in de natuur van het omringende landschap, op de bergen, in de dalen, in menschen en gedierte vindt men onaangestast, en daarom nog heilig, het verleden terug. De Bijbel wordt daarbij levend. De namen van steden, dorpen en landstreken mogen gewijzigd zijn, maar het volk, dat gij ontmoet, is het zelfde nomadenvolk uit den tijd der aartsvaders, zooals het zijn kudden dreef over deze bergen, door deze dalen, naar dezelfde bronnen van weleer. Bij het begin van den winter leeft het Heilige Land in den tijd der vroegregens. De eerste stormen bulderen, de eerste regenstroomen golven neer, maar onder den grauwen hemel ligt het dan nog amechtig neder, roodgegloeid zijn rotsen, gebronsd zijn bergen door maandenlange schroeihitte. Weldra, dank zij dezen stroomenden regens, die onder het loeien van wilde winden weken lang kunnen aanhouden, ondergaat de natuur een herschepping. Het land van steenen en distelen wordt er een van melk en honig, niet zoo vruchtbaar als wij er door de lezing der oude boeken den indruk van ontvangen, maar ook zoo dor niet als vele moderne schrijvers, die gaarne met schitterende tegenstellingen spelen, het gelieven voor te stellen.

Hier blijve de vraag onbesproken of de kerk van het Heilige Graf te Jeruzalem, met haar twee groote koepels, haar lagen afgeknotten toren, werkelijk op Golgotha en boven het graf van Jozef van Arimathea is gebouwd. Zij hangt af van die andere vraag: waar de zoogenaamde tweede muur van Jeruzalem uit den tijd van Christus stond. Een traditie van vijftien eeuwen pleit echter voor de tegenwoordige plaats, en de gebeden van vijftien honderd jaren van kruisvaarders en pelgrims geven er een zekere wijsheid

aan. Herhaaldelijk verwoest, verbrand, herbouwd, maar de oude vorm in hoofdzaak bewaard, dagteekent het heiligdom van heden slechts uit het begin der vorige eeuw. Chateaubriand was de laatste, die de vorige heilige grafkerk heeft beschreven.

Maar voor deze heiligste plaats der Christenheid kan de vraag toch niet onbesproken blijven hoe zij, die zich Christenen noemen, zich hier gedragen? De Christenheid? Maar welke Christenheid bedoelt gij? Er zijn een stuk of tien verschillende „Christenheden” ter wereld, en de meeste harer achten juist deze plaats in 't bijzonder aangewezen om elkander te haten, te verfoeien en te bestrijden.

De kerk van het heilige graf te Jeruzalem hoort rechtens aan al de „Christenheden” toe. De Russisch-orthodoxe kerk is met de Armenische en de Rooms-katholieke kerk de voornaamste eigenares. De Armeniërs, de Abessyniërs, de Copten, de Jacobieten, de Maronieten van den Libanon, de Georgiërs, met hun verschillende kalenders en heiligen, die allen gevierd moeten worden, maken van dit heiligdom der Christenheid bij uitnemendheid allen tezamen een pandemonium.

„Dit is mijn gebod, dat gij elkander liefhebt, gelijkertwijze Ik u heb liefgehad.” Dit gebod, door Christus in zijn stervensure aan de discipelen gegeven, volgen de waardige Christenpriesters van de Heilige Grafkerk op met het pistool en het mes soms in de hand. Nog bij de viering van den Kerstnacht van het jaar der genade achtien honderd en zes-en-negentig, zijn in de H. Geboortekerk te Bethlehem gevechten ontstaan tusschen priesters van verschillende gezindten, waarbij enkele lieden gewond werden en de Turksche soldaten de orde, vier uur lang verstoord, moesten herstellen. In 1834 vielen in de kerk van het Heilige Graf, bij de vertooring van het „heilige vuur”, in een tumult en daarop volgend gevecht tusschen Christenen en Turksche soldaten, die meenden dat zij werden aangevallen, een gevaar, dat voor hen daar ter plaatse volstrekt niet denkbeeldig is, meer dan drie honderd dooden. Dergelijke tooneelen van fanatisme en woestheid herhalen zich aan den voet van Golgotha bijna jaarlijks. Wanneer de Katholieken een feest vieren, maken de Grieken en Armeniërs lawaai. Vieren deze een feest, dan hebben de Katholieken wat te timmeren. De Abessyniërs, de Copten, de Maronieten, en hoe al die brave Christenen meer mogen heeten, zijn, naast de drie hoofdkerken, van te weinig belang om iemand erg te hinderen, maar naar bescheiden krachten doen zij toch hun best om den duivelssabbath in de Heilige Grafkerk nog belangwekkender en stichtelijker te maken.

Een schouwspel van afkeerwekkender fanatisme dan wat dit heiligdom der Christenheid op den Zaterdag voor het Grieksche en Armenische Paascheest te zien geeft, is niet denkbaar. Dante alleen zou dit hebben kunnen beschrijven. Een vreeselijker schouwspel van niets ontzienden hartstocht van mensch-dieren, die desnoods over lijken zouden loopen om iets machtig te worden van het vuur, dat op dien Paaschmorgen op het graf van Christus heet te ontstaan, zou een oordeelsdag niet te zien kunnen geven. Men denkt, dat waarlijk het einde van alles in een *Dies irae* gekomen is: de zware klokken daarbuiten, die angstig beieren, in de kerk het gegil en geschreeuw der dringende menigte, die de naakte zweëdruipe armen opheft om in de vlammen te grijpen, welke door de menschenopeenhoping heengaan, het vuur met zijn walm, waarvan de heele kerk vervuld is: het is vreeselijker dan alles wat zich denken laat als fanatisme. Men waant zich teruggeworpen in den nacht der tijden: de menschen dieren opnieuw. Achttien eeuwen na den dood van Christus, wordt aan den voet van Golgotha door menschen, die zich Christenen noemen, een vuurorgie gevierd, die aan de vuurfeesten van Baäl doet denken.

Het is niet meer dan recht, dat hier tevens gezegd wordt, dat indien Jeruzalem ook door de Joden een heilige stad wordt geacht, de kinderen Israëls er een schouwspel te zien geven, dat weinig stichtelijker is dan dat der Christenen. Het Jodendom een eenheid? Het mocht wat. In „Zion” wordt men van het tegendeel overtuigd. Uit vier verschillende werelddeelen hier vereenigd, aangetrokken door de „heilige” stad en den wensch in het dal Josafats begraven te worden, brengen zij verschillende opvattingen van hun geloof mede. De Joden, die zich *Sephardim* noemen, de z.g. „Portugeesche Joden” dan, zijn te Jeruzalem het talrijkst. Oorspronkelijk uit Spanje en Portugal, maar afstammelingen van Joden uit Egypte, Tunis, Tripolis, Marokko, Algiers, Indië zelfs, behooren zij tot de achterlijkste van geheel de Joodsche gemeenschap. Aan hun hoofd is, naast den raad van *chachamim*, door de

STRAAT IN JERUZALEM.

Turksche regeering de *chacham-basji* gesteld, de opperrabbijn, die officieel het geestelijk hoofd is van alle Joden der stad, zonder dat de z.g. *Asjkenasim* zich 't geringste aan hem gelegen laten liggen. Dit zijn de Duitsch-sprekende Joden uit Rusland, Duitschland, Hongarije, Galicië en deze dan weer in vele partijen verdeeld, die tegenover elkaar staan. Maar aller vijanden zijn de *Peroezjim*, (de farizeeën) die, de fanaticsten van alle fanatieke Joden, toch het grootste deel geven aan de te „Jeroesjalaim” zoo talrijke renegaten, die tegen contante betaling hun Jodendom voor het Christendom hebben verruild, zonder dat het de andere Joden erg hindert. Immers, deze weten te goed wat zij van dit Christendom hunner afvallige broeders hebben te denken. „Brammi komt wel terug,” zeggen zij onder elkaar. En in de meeste gevallen komt Brammi, maar ietwat rijker gezegend met aardsche goederen, bij de broederen in de synagoge terug.

Vrijdags, tegen zonsondergang, vereenigen de Joden zich aan

JERUZALEM. DE MIDDELEEUWSCHE DAMASCUS-POORT.

den klaagmuur, diep onder den beganen grond, aan den voet van de Omar-moskee, die de plaats inneemt, waar voorheen de Tempel stond. Met het voorhoofd tegen de groote steenblokken gedrukt, beschreien zij de verwoesting der Heilige stad, terwijl zij voortdurend van den eenen voet op den andere wiegelen, het bovenlichaam voor en achter buigen, links en rechts.

Deze plechtigheid zou zeer treffend, zou aandoenlijk zelfs kunnen zijn, indien men aan haar ernst gelooven kon. Een volk, dat zich na duizenden jaren vereenigt bij den bouwval van zijn tempel, en diens steenen kust, en de vernietigde grootheid van weleer beschreit, dat is grootsch van tragiek. De klaagliederen, die het daarbij zingt, soms in een hartstochtelijk gesnik uitbarstende, beantwoorden aan die stemming.

„Omdat de tempel vernietigd is”, heft de *chacham* aan, en het volk antwoordt: „zitten wij hier eenzaam, en treuren”.

De *chacham*: „Omdat de paleizen bouwvallen werden”.

Het volk: „zitten wij hier eenzaam en schreien”.

De *chacham*: „Omdat de heerlijkheid van ons is heengegaan”.

Het volk: „zitten wij hier eenzaam en klagen”.

„Omdat onze groote mannen gestorven zijn”.... „omdat de hoofden van Israël gedwaald hebben”.... „omdat onze koningen den Tempel gesmaad hebben”.... heft de *chacham* steeds aan, en altijd klinkt de stem der klagers: „zitten wij hier eenzaam en schreien!” Dan eindelijk, luider nog, klinkt de roep: „Ach, ontferming over Zion.... vereenig Jeruzalems kinderen! Haast U, haast U, o, bevrijder van Zion.... O, Messias, spreek tot Jeruzalems hart. Dat er wederom vrede en voorspoed over Zion komen.... Dat in Zion Isai's stam herbloeie! Ach, ontferming over Zion.... ontferming over Jeruzalems kinderen.”

Deze klachten aan de oude tempelmuren van Jeruzalem hebben echter slechts een tragisch en grootsch karakter voor hem, die niet dieper dringt dan zoover woord en klank gaan. De klagers geven zich geen moeite om het komieke element uit hun gewilde droefheid te bannen. Dat heen en weer dansen, dat plotseling over gaan van hun geklaag in gemoedelijke praatjes over hun zaakjes of hun gezin, het gebrek aan ernst dezer opdreunende koorzangers, die zich voor hun werk laten betalen, dit alles ontneemt aan de plechtigheid zijn godsdienstig karakter. De helft dier mannen, die Vrijdags hier hun gehuurde tranen komen storten, zijn bedelaars, afkeerig van arbeid, door hun betere geloofsgenooten te Jeruzalem geminacht, levende van de *chaloeka*, de giften, die van *choeze lorez* (het buitenland) naar Jeruzalem worden gezonden door vrome Joden, die meenen daarmee een goed werk te doen.

Veertig jaar geleden kwam er een Joodsche grijsaard uit Moldavië in Jeruzalem. Hij was in zijn land geëerd geweest om zijn verstand en zijn welstand, ook om zijn voorbeeldig levensgedrag. Nu kwam hij naar „de heilige stad”, — *mokem kodesj* — om daar de rest zijner levensdagen door te brengen, en in het dal Jozafats begraven te worden. Maar na twee jaren had hij er genoeg van, hij schudde het stof van zijn voetzolen en zei: „die in zijn leven *aulom haze* (het wereldsche goed) genieten wil, maar van *aulom habo* (het hemelsche goed) wil afstand doen, moet in Moldavië leven, die, in het vooruitzicht op *aulom habo*, zich afwendt van *aulom haze*, moet naar Rusland gaan, maar wien *aulom haze* noch *aulom hobo* wat schelen kan, die kome en leve in Jeruzalem.”

Het zijn Christenen noch Joden, die metterdaad doen blijken, dat Jeruzalem voor hen een heilige stad is, maar wel de Muzelmans doen dit. De Omarmoskee is voor hen, na die van Mekka, het voornaamste heiligdom in de Islamietische wereld, en zij alleen gedragen zich daarnaar. Misschien is het daardoor, dat de Omarmoskee en haar omgeving een plek is vol wijding. Het is de plaats waar David de ark des Verbonds nederzette, waar Salomon zijn tempel bouwde, waar Nehemia het verwoeste heiligdom herstelde, waar Herodes de Groote het vernieuwde: de Tempel der Joden, waaruit, op doodstraf, de heidenen werden geweerd. De Muzelmans zorgen er voor, dat de ziel, die deze weergalooze geschiedenis, welke aan het leven en lijden van Christus vooraf ging, herdenken wil, een plek vol wijdingsstemming vindt om dit te doen. Hier niet de sectenstrijd van fanatieke Christenen, zooals in de H. Grafkerk, hier niet de verkoop van tranen tegen contant geld, zooals aan den klaagmuur der Joden: hier, op dit tempelplein van weleer, waar men tegen den Olijfberg opziet, kalmte, stilte, overdenking onder de schaduw van eeuwen-oude cypressen en olijven. Om het plein, zooals weleer de burcht Antonia, het kasteel

der Romeinsche bezetting, nu het oude Seraï: een kazerne, woningen van schriftgeleerden, derwijsen en koranstudenten, badhuizen, bibliotheken, gaarkeuken: de liefdadige inrichtingen, kortom, welke bij geen moskee ontbreken. In het midden, hooger liggende, de groote zwarte koepel, op de heerlijke achtkantige duister, Perzische tegels gesierd. Binnen heerscht een geheimzinnig duister, waaraan het oog, aan den fellen zonneschijn van daarbuiten gewoont, zich wennen moet om de groote rots te zien, die daar, als een voorwereldlijk monster onder het gouden dak nederligt. Aan deze rots, heet het, is de herinnering verbonden van Mohammed's bezieling voor een nieuw hoofdstuk van „Het Boek” — El Korān. Geen ander geluid dan het gebedsgemurmel van groepjes vrouwen hier, mannen daar, die, met het lichaam wiegelend in een kring neergehurkt zitten, of het geprevel van koranstudenten, die hun heilig boek lezen.

Dit is waarlijk nog iets van het oude, van het heilige Jeruzalem. Het gemoed, dat overal elders in deze huichelachtige stad gefolterd wordt, vindt hier rust. Men dankt haast het weldadige noodlot, dat de macht om hier te heerschen aan Jood en Christen ontrokken heeft om haar te geven aan Muzelmans. Ik heb te Jeruzalem, en later op mijn reizen elders in het Oosten, steeds gedacht, dat van al de menschen, verdeeld in de drie gelooven, broeder-gelooven tenslotte: Jodendom, Christenheid en Islam, gelooven opgekomen uit één enkele openbaring, „Het Boek”, de Islamieten het minst in strijd zijn met het ideaal, dat zij vereeren. Jeruzalem is een der schoonste Oostersche steden, die men bezoeken kan, en zal er weinig bij winnen, allerminst geestelijk, indien deze oorlog het ideaal der kruistochten verwerkelijkt, en „de heilige plaatsen” aan de macht der Islamieten ontwingt.

MAURITS WAGENVOORT.

Overneming verboden.

PORTRETTEEN.

DE LIEVE OUDE DAME.

ZIJ is de lieve, oude dame uit ons hotel. Zij is wat mager en haar gezicht schijnt scherp en vogelachtig, maar o! haar glimlach, haar alles veroverende, allen vertederende glimlach, de glimlach die vertoornde vaders wek als was op een warmen zomermiddag, humeurige moeders vroolijk als in haar blijdsde meisjesjaren, drenzende kinderen tot blonde lievelingen maakt, in één woord de glimlach der lieve, oude dame uit het hotel.

Ze is zóó goed en zoo bescheiden. Ze spreekt weinig over zichzelf, alleen zegt ze soms dat ze veel, heel veel verdriet heeft gehad. Dat stemt ons zacht.

We zouden anders misschien geen vreemden in onzen kring dulden, maar voor de lieve, oude dame maken we graag een uitzondering. Wij mannen zijn nog wel eens wat ruw, misschien wat harteloos, wij apprecieeren niet zoo het gezelschap der lieve, oude

dame; wij hadden andere tijdverdrijven gedroomd dan voetenbankjes en sjaaltjes zoeken of nadragen aan de lieve, oude dame. Maar de vrouwen, en dan de kinderen, ze zijn veroverd, ze zijn de slaven, ze zijn de loftrompetten der lieve, oude dame uit ons hotel. Niemand weet beter dan zij te zeggen dat de kinderen er toch maar weer heerlijk uitzien, niemand kan ons treffender overtuigen dat bonbons en koekjes voor het diner in 't geheel niet der kinderen eetlust behoeven te bederven.

Zij zat altijd geheel alleen te eten en ze at zoo weinig, want, vertelde ze, ze was steeds groote tafels gewend geweest, ja, ja, ze heeft veel, héél veel verdriet gehad, de lieve, oude dame uit ons hotel. Maar nu zit ze aan bij de groote familie uit Amsterdam en haar eetlust is veel beter, ze drinkt zelfs een goed glas wijn. Ze stond er op haar aandeel in den wijn te betalen, maar bijna beleedigd heeft de groote, rijke Amsterdammer dit aanbod afgeslagen. Foei, wat dacht die lieve, oude mevrouw wel van hem; die lieve, oude mevrouw, waar iedereen zooveel van houdt en die hem de eer aandoet, aan zijn tafel te dineeren.

De zomer is aan het eindigen en de groote familie uit Amsterdam staat aan het station om af te reizen. Wij hebben allen afscheid genomen in het hotel, maar die lieve oude mevrouw wil hen brengen tot aan het station.

— Ik heb zooveel met u genoten en met de lieve kinderen, zegt ze; en ik verbeeld me, dat ze een traan wegslikt.

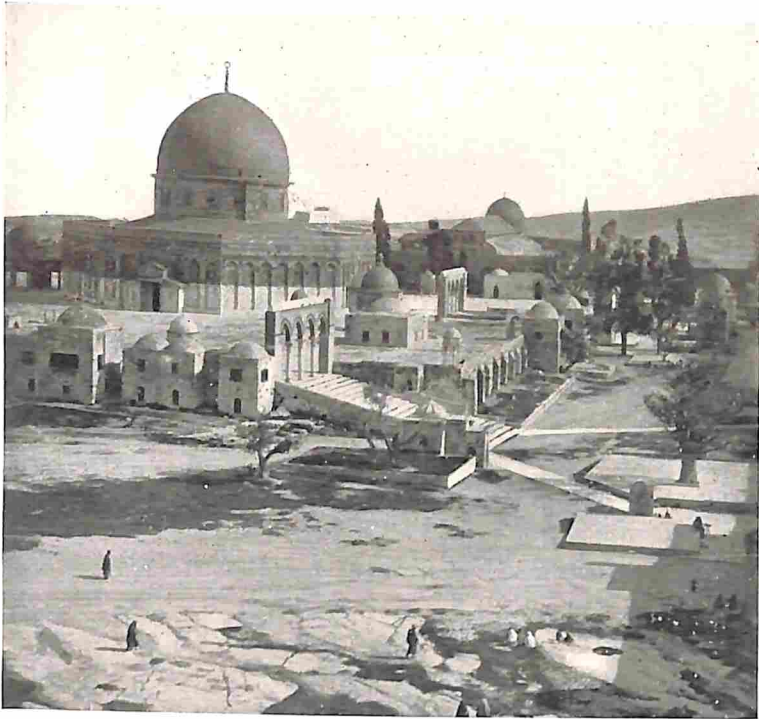
Aan het station staan allen om haar heen en spreken korte zinnen met haar, van dat ze zich goed moet houden en voorzichtig zijn met haar gezondheid en hen niet vergeten en ze zullen haar schrijven en zij moet hun schrijven.....

De trein rolt binnen.

JERUZALEM. BIJ DE JAFFA-POORT.

RECHTS EEN HOEKTOREN VAN EL-KAALA, GEBOUWD OP DE GRONDSLAGEN VAN HET VROEGERE PALEIS VAN HERODES.

JERUZALEM.
DE OMAR MOSKEE, OP DE PLAATS VAN DEN
TEMPEL DER JODEN.

Het woord „schrijven” heeft Pa gelukkig aan iets herinnerd. O! lieve mevrouw, hij buigt zich nog uit het coupé raam minzaam tot haar over, we hebben vanmorgen verscheidene ansichten geschreven en gefrankeerd om aan het station in de bus te doen en nu heb ik ze vergeten, hoe dom en vervelend niet? Kijk, hier zijn ze, zoudt U misschien.....? Zou het niet teveel gevergfd zijn.....?

Neen, neen, voor de lieve oude dame is niets teveel, en vooral voor die aardige, rijke pa van die mooie, blonde krullerbollen.

De trein rijdt weg en ze danken haar nog en wuiven en als ze eindelijk rustig zitten steunt ma „Wat een snoes, niet?” en pa beaamt „ja, een best mensch”, en de kinderen zijn het met hen eens. En de snoes, het beste mensch heeft de briefkaarten zorgvuldig in haar reticule gedaan en spoedt zich naar het hotel. Er is een glimlach om haar lippen, maar niet de gewone, lieve; meer de raadselachtige glimlach der Gioconda is op haar oude bessentronie overgeplant.

Zij gaat de trap op naar haar kamer en sluit de deur vanbinnen af. In een kommetje giet ze wat water en weekt één voor één de postzegels van de briefkaarten en de briefkaarten scheurt ze met korte rukken aan kleine stukjes en de postzegels droogt ze op een handdoek in de zon.

En daarbij glimlacht ze voortdurend en zelfvoldaan, die lieve oude dame uit ons hotel. E. VAN LIDTH DE JEUDE.

EEN TE WEINIG BEKENDE GROENTE.

ZEEKRAAL.

NU de voedingskwestie tegenwoordig zooveel monden en pennen bezighoudt, zal het velen lezers waarschijnlijk wel eenig belang inboezemen, of er ook onder de in het wild groeiende planten niet enkele zijn, welke voor menschelijk voedsel kunnen worden aangewend. En daarom acht ik het wel de moeite waard, de aandacht te vestigen op een tot de wilde flora behorende plant, die niet slechts door een enkelen liefhebber geproefd wordt, maar die bij alle Zeeuwen in en buiten Zeeland in hooge gunst staat en door hen dan ook veelvuldig genuttigd wordt, dank ook zij de omstandigheid, dat ze volstrekt niet zeldzaam is, maar op vele plaatsen in groote hoeveelheid voorkomt.

Ik bedoel de Zeekraal (*Salicornia herbacea*), welke op Schouwen, Duiveland en Tholen algemeen „krabbekwaed”, in Zeeuwsch-Vlaanderen zouterik, in Friesland krabbekruid, in Groningen hanepoot, krabbekwaed of krabbekruid genoemd wordt.

Deze tot de Chenopodiaceae of Ganzevoetachtigen behorende plant wordt uiterst veelvuldig aangetroffen op de schorgonden en kwelders, welke in Zeeland en langs de Friesche en Groningsche kust zoo ruim vertegenwoordigd zijn. Zoodra deze gronden zoo hoog geworden zijn, dat ze nog slechts nu en dan door het zeewater overstroemd worden, vestigt zich daar de Zeekraal in zoo grooten getale, dat ze uitgestrekte plekken geheel in beslag neemt. Zij en andere *Salicornia*'s zijn echte zoutplanten, welke een aanzienlijke hoeveelheid keukenzout in den bodem eischen, om te kunnen groeien. Op de schorren en slikken vormen ze den eersten plantengroei en helpen krachtig mee tot het verhoogen van deze, doordat bij overstroming het slib tusschen de stengels dezer planten vastgehouden wordt, zoodat de gronden snel in hoogte toenemen en ten slotte ingepolderd kunnen worden.

Ook op laaggelegen binnendijksche gronden, die 's winters

overstroemd worden door het binnenwater, dat op vele plaatsen in Zeeland een hoog zoutgehalte heeft, komt ze overvloedig voor. Op ingepolderde schorren en genoemde binnendijksche gronden verdwijnt ze, zoodra het gehalte aan keukenzout door uitlooting beneden een zeker procent gedaald is.

Dat de Zeekraal tot de zoutplanten behoort, wordt duidelijk uitgedrukt in haar Latijnschen naam: Sal = zout, cornu = hoorn; ze is dus een zoutplant, welker takken hoornachtig uitsteken. Uit den dunnen, bijna houtachtigen wortel ontwikkelt zich een vleezige, kruidachtige stengel, die in jeugdigen toestand onvertakt is, doch later zich sterk vertakt. Elke stengel bestaat uit verscheidene leden, die naar boven verdikt zijn en eindigen in een soort van kraag, waarin het volgende lid geplaatst is. Dit kraagvormig uitsteekselje moet beschouwd worden als het bovenste deel van twee tegenovergestelde bladeren, waarvan de onderste gedeelten samengegroeid zijn en den stengel als een schede omsluiten. Oppervlakkig beschouwd lijkt de stengel daarom met een vleezige, groenglanzende, eenigszins doorschijnende schorslaag omgeven. Dat het in werkelijkheid vergroeide bladeren zijn, blijkt duidelijk, wanneer de stengels oud worden. Dan vervellen ze en schilferen ze af; de schilfers komen geheel overeen met de onderste bladhalfen.

De bloempjes, welke in Augustus verschijnen, zijn zeer onaanzienlijk en niet gemakkelijk te vinden. Zij vormen een groote hoeveelheid vruchtjes, die, als ze rijp zijn, op den zilten grond terecht komen, vaak een groot eind weggespoeld en met een dun kleilaagje bedekt worden. Het volgende voorjaar ontkiemen ze dan.

Vanaf ongeveer half April nu trekken troepjes mannen, vrouwen en kinderen, tuk op een kleine verdienste, wyl de meesten het gedurende den winter maar zuinigjes gehad hebben, naar den zeekant of naar de laaggelegen zilte gronden. De Zeeuwen spreken n.l. steeds van „de zee” als ze de Zeeuwsche stroomen bedoelen en dat niet zonder reden: ze dragen geheel het karakter van de zee. Koude en nattigheid trotseeren ze, om zooveel mogelijk zeekraal te verzamelen, want dikwijls moeten ze, om plekjes te bereiken, die een rijken oogst beloven, door kreekken waden, dat zijn ondiepe geulen, waarmee de schorren vaak doorsneden zijn en die ontstaan door de strooming van het water tengevolge van eb en vloed.

Meen nu niet, dat die menschen in korten tijd een groote hoeveelheid zeekraal verzameld hebben. Dat is geenszins het geval, althans niet in het begin van de campagne. Wel staan de plantjes dicht bijeen, doch ze zijn nog zeer klein en bestaan, behalve uit twee kiemblaadjes, slechts uit één rolronde kraaltje, op zijn best een centimeter lang. De plantjes worden dan met wortel en al uit den grond getrokken en verzameld en daar het worteltje nu nog heel zacht is, hindert dat bij het gebruik niet. Bij deze inzameling worden ook vrij wat houtige, afgestorven stengeltjes van zeekraalplantjes van het vorige jaar, benevens zeeslakjes, klei, enz. meegenomen. Later, in Mei bijv. zijn de plantjes al zoo groot geworden, dat ze even boven den grond afgesneden kunnen worden. De stengeltjes zijn dan ongeveer vijf centimeter lang, zeer malsch en sappig en daarom nog zeer goed als voedsel geschikt. Nog later vertakt de stengel zich en gaat dan in gebruikswaarde achteruit, daar ze langzamerhand draderig en houtig wordt. De inzameling neemt dan natuurlijk een einde.

De zoo verkregen groente wordt langs de huizen uitgevent en vooral in het begin, tegen een goeden prijs verkocht, want bij de meeste Zeeuwen valt ze zeer in den smaak; bovendien

JERUZALEM.
KIJKJE IN EEN STRAAT.

komt de zeekraal een zeer welkome afwisseling in het menu brengen, want in het voorjaar zijn de groenten nog schaarsch in Zeeland, waar de stijve kleigrond over het algemeen minder geschikt is voor vroege groententeelt, terwijl de bak- en kas-cultuur er niet veel beteekent.

En nu de smaak? Deze is moeilijk te omschrijven, daar ze geheel verschilt van die van elke andere groente. Als ze gekookt is, heeft de zeekraal een aangename, heel weinig zouten smaak. 't Best is, ze eens te proeven, om hare waarde op den rechten prijs te kunnen schatten; de tong is in deze de beste raadgeefster. Zeker is het, dat ieder rechtgeaarde Zeeuw haar een heerlijk gerecht vindt en het is voor mij steeds een aangename verrassing, wanneer een goede vriend mij bericht dat hij „een zoodje krabbekwaed” aan mijn adres verzonden heeft. Trouwens dit is voor ons buiten Zeeland wonende Zeeuwen zoowat de eenige manier, om er van te kunnen genieten, daar er buiten Zeeland, voor zoover mij bekend is, geen handel in deze groente gedreven wordt. Verduurzaamd in blik was ze in den laatsten tijd soms wel te verkrijgen in een enkelen winkel te Amsterdam.

Ten slotte nog de bereidingswijze. Ik heb er inlichtingen over ingewonnen bij een Zeeuwsche huisvrouw en deze vertelde mij er het volgende van:

Men begint met de zeekraal zeer nauwkeurig op een tafel uit te zoeken en zorgvuldig te zuiveren van alle onreinheden. Natuurlijk wordt het maal bedorven, als men telkens iets hards tusschen de tanden krijgt. Na het uitzoeken zet men de zeekraal een nacht in het water, om de zoute smaak wat te verminderen. Vervolgens wast men ze een paar malen, zet ze met versch water op het vuur en laat ze even koken, want spoedig is ze gaar. Nadat men ze in een vergiet heeft laten uitlekken, wordt ze gestoofd met boter en gestampte beschuit, terwijl men er naar verkiezing ook wat zuring aan toevoegen kan.

Naast de zeekraal verdient hier nog een andere eetbare wilde plant genoemd te worden. Op Zuid-Beveland en in Zeeuwsch-Vlaanderen wordt in het voorjaar door lieden, die slechts over geringe middelen te beschikken hebben, een groente genuttigd, bekend onder den naam van „lamssooren”. Zij groeit eveneens vrij algemeen op schorren en zilte gronden. Haar Latijnsche naam is *Statice Limonium*. Zij heeft, op dezelfde wijze als zeekraal klaargemaakt, den smaak van spinazie, maar dan eenigszins zout.

A. M. VAN DRIEL.

DE GERINGDE CALICURGUS. 1)

TE midden der niet gepantserde prooien, die, op bijna elk punt van 't lichaam voor den angel der wespknutsbaar zijn, zooals verschillende soorten van rupsen, de larven van de *Cetonia* en van de *Anoxia* en die zich slechts kunnen verdedigen door zich krachtig ineen te rollen, trof ik onder mijn stolp ook de spin aan, die al bijna even slecht beschermd wordt, maar die met geweldige gifhaken is gewapend. Hoe legt de Geringde *Calicurgus* of *Pompilus* het toch wel aan om de zwarte *Tarantella*, de vreeselijke *Lycosa* van Narbonne, te opereeren, wiens beet zoowel den mol als de musch noodlottig is, ja zelfs den mensch in gevaar brengt. Hoe bestrijdt de vermetele *Pompilus* een tegenstander, die niet alleen sterker is dan hij, maar wiens gif veel krachtiger uitwerking heeft en wien ze uitstekend tot maal zou kunnen dienen. Geen enkele roover durft zulk een ongelijken

JERUZALEM. DE OLIJFBERG.
IN HET MIDDEN, RECHTS, DE ZOOGENAAMDE „HOF VAN
GETHSEMANÉ”.

JERUZALEM. OP WEG NAAR JERICHO.

strijd aanbinden, die oogenschijnlijk in den aanvaller de prooi en in de prooi den aanvaller ziet.

De kwestie was een aandachtige studie waard. Ik bevroedde wel, dat de spin getroffen zou worden door één angelsteek in 't midden van den thorax, maar 't was me niet mogelijk een verklaring te vinden hoe 't mogelijk was, dat 't hymenopteer ongedeed uit 't strijdperk kon treden na met zulk een geduchten vijand slaags te zijn geweest. Ik diende daarom getuige van zulk een gevecht te zijn. Maar hoe aan een *Calicurgus* te komen? De *Tarantella* is gemakkelijk te verkrijgen: een naburig braak liggend terrein levert me er net zoo veel, als ik maar wensch. Maar een *Calicurgus* te snappen is een vrij wat lastiger zaak. Ik verwacht van een specialen onderzoekstocht zoo weinig resultaat, dat ik dien maar niet eens onderneem, en ik maar liever wacht, tot het toeval me hem in handen zal doen krijgen.

't Is me inderdaad gelukt er een op een bloem te vangen, en na dit succes voorzie ik me aanstonds van een half dozijn *Tarantella*'s die ik waarschijnlijk stuk voor stuk tot herhaalde duels zal kunnen gebruiken. Van mijn *Lycosenjacht* huiswaarts keerende, smaak ik het zeldzame geluk een tweeden *Calicurgus* te vangen, die zijn zware verlamde spin bij een poot over den weg voortsleept. Ik ben niet weinig verrukt met mijn vondst: de tijd om eieren te leggen is nabij en ik twijfel geen oogenblik, of het wijfje zal een ruil-exemplaar niet afslaan. Ik ben dus in 't gelukkige bezit van twee gevangenen, ieder met zijn *Tarantella* onder een lagen stolp opgesloten. Ik ben geheel oog voor 't drama, waarvan ik aanstonds getuige zal zijn. Ik wacht in angstige spanning de aanstaande gebeurtenissen af — maar — wat zie ik? Wie van beide is de aangevallene, wie de aanvallende partij? De rollen schijnen verwisseld te zijn. De *Calicurgus*, die niet in staat is tegen den gladden wand der stolp op te klimmen, stapt met fieren tred en met trillende vleugels en sprieten langs den rand van 't circus. Nauwelijks heeft hij de *Lycosa* bemerkt, of hij nadert haar onbeschroomd, draait enkele malen om haar heen en schijnt voornemens te wezen haar bij een poot beet te pakken. Maar op 't zelfde oogenblik richt de spin zich bijna vertikaal op haar vier achterste pooten omhoog, terwijl ze de vier andere tot tegenweer gereed houdt. De gifhaken zijn wijd geopend, een drupje venijn parelt aan hun punt: 't gezicht alleen reeds doet me kippenvel krijgen. Met deze geduchte houding, die den *Pompilus* het volle gezicht verleent op haar machtige borst en 't zwarte fluweel van haar achterlijf, boezemt de spin haar vijandin 't noodige ontzag in, die dan ook aanstonds rechtsomkeert maakt en afdeinst. De *Lycosa* sluit hierop haar *trousse* met vergiftigde dolken en neemt opnieuw de gewone houding op haar acht pooten aan; maar bij de minste verdachte bewegingen van 't hymenopteer stelt ze zich weder in de gevechtspositie. Ze doet nog meer: plotseling springt ze op en werpt zich op den *Calicurgus*, dien ze omknelt en met haar haken bewerkt. Zonder zich met haar angel te verdedigen, maakt de aangevallene zich uit de vreeselijke klauwen los en komt ongedeed uit 't strijdperk. Dit tooneel herhaalt zich verscheidene malen, zonder dat er iets ernstigs met 't hymenopteer voorvalt.

Zou ze voor die vreeselijke klemmen onkwetsbaar wezen? Dit is zeer zeker het geval niet, een werkelijke beet waaronder zelfs de grof gebouwde acrididen bezwijken, zou deze fijner georganiseerde wesp niet minder noodlottig wezen. De dolken der spin verrichten dus ongevaarlijke schijnvertooningen en hun punten dringen niet in 't lichaam van de omstrengelde. Waren de steken inderdaad toegebracht, dan zou ik bloedende wonden moeten zien en dan zou ik ook de haken zich zien sluiten, maar hoe aandachtig ik ook toekijk, ik zie niets van dien aard gebeuren. Zijn de haken misschien niet in staat de huidbedekking van den *Calicurgus* te doorboren? Dit is evenmin 't geval, want ik heb ze wel met hoorbaar gekraak het veel steviger borststuk der acrididen hooren vernielen. 2)

Nogmaals vraag ik me af, vanwaar die zonderlinge onkwetsbaarheid van den *Calicurgus* voor de pooten en de dolken van de *Tarantella*. En steeds vind ik geen antwoord. De *Lycosa*, die zich in doodsgevaar tegenover haar vijand bevindt, dreigt met de haken en kan er niet toe besluiten toe te happen, hierin weerhou-

den door een gevoel van walging, waarvan ik wanhoop de verklaring ooit te zullen vinden.

Nu 't samentreffen dezer beide dieren zich bepaalt tot een schermutseling en een onbeduidend vuistgevecht, wil ik beproeven of een verandering van 't strijdperk, die 't meer in overeenstemming brengt met de natuurlijke gesteldheid, ook een wijziging van 't gevecht ten gevolge kon hebben. 't Blad van mijn werktafel geeft den bodem in 't vrije veld al heel slecht weer, en dan mist de spin haar versterkt kasteel, haar hol, dat zoowel bij den aanval als bij de verdediging misschien een niet onbelangrijke rol speelt. Ik vul daarom een grooten schotel met zand, waar ik een kokertje rechtstandig inplant. Dat moet den put der *Lycosa* voorstellen. Aan den honig van eenige bloeiende *Echilnops*plantjes (distelsoort), zal de *Pompilus* zich kunnen verkwikken, terwijl een steeds versche aanvoer van krekels, de *Tarantella* voor den hongersdood behoeden zal. De gerieflijke woning, door een koesterend zonnetje bestraald en door een gazen koepeldak overwelfd, is tot ontvangst mijner beide gevangenen gereed. Mijn kunstmiddelen loopen echter op niets uit. Na verloop van drie dagen zelfs zie ik niets bijzonders gebeuren. De *Calicurgus* zit onafgebroken op de honigrijke bloemhoofdjes of onderneemt langs 't koepeldak zijn eindeloze zwerftochten; de *Tarantella* knabbelt op haar doode gemak een krekeltje; komt echter de andere in haar buurt, dan richt ze zich plotseling op en geeft haar vijandin door een machtig gebaar te kennen dat ze zich op een respectabelen afstand dient te houden. Het kunstmatige hol, het kokertje, doet uitstekend dienst. *Lycose* en *Tarantella* maken er beurtelings gebruik van zonder dat er van vijandelijkheden eenige sprake is. Dit is alles. De ontkenning van 't drama, welks voorspel me zoo veel beloofde, schijnt voor onbepaalden tijd uitgesteld te zijn.

Er blijft me nog een laatste redmiddel over, waarop al mijn hoop gevestigd is, n. l.: mijn *Calicurgus* te vervoeren naar hun gewone jachtterrein en ze buiten in 't vrije veld te brengen tot aan de deur van de woning der spinnen. Ik trek er op uit met een glazen klok met een metalen stomp en dan nog met tal van andere toestelletjes, die ik voor de aanstaande proeven met mijn prikkelbare en gevaarlijke dieren wel noodig zal hebben. Te midden van steenen, van thijm- en lavendelstruikjes heb ik weldra een prachtig hol gevonden, dat door een *Tarantella* bewoond wordt, die zich door zijn grootte uitstekend tot mijn doel leent. De grond om den putrand wordt geëffend en schoongemaakt, om de metalen stomp te ontvangen, waar een *Pompilus* wordt ondergebracht.

We kunnen nu een pijp opsteken en rustig de komende dingen afwachten. Doch wederom wacht ons een teleurstelling. Er verstrijkt een half uur en 't hymenopteer doet niets dan over 't gaas heen en weer loopen, evenals hij dat ook bij mij thuis deed.

Het schijnt niets te gevoelen voor het wild, dat in 't hol verblijft houdt en wiens diamanten oogjes ik duidelijk zie schitteren.

Thans vervang ik den metalen koepel door een glazen klok, die het insect het klimmen onmogelijk maakt en 't dwingen zal, op den grond te blijven en eindelijk kennis te nemen van den put, dien hij stelselmatig scheen te negeren. Nu zijn we waar we wezen willen: na eenige omzwervingen houdt de *Calicurgus* stand aan de opening van 't hol, dat voor zijn voeten gaapt, en.... daalt er in af. Dit stoute stukje verbaast me. Zoo iets had ik niet durven denken. Dat hij zich onverhoeds op de *Tarantella* werpt, als deze zich buiten haar hol bevindt, dat kan er nog mee door, maar zich in 't nest te durven wagen als 't vreeselijke dier u met zijn vergiftige dolken zit op te wachten! Wat zal 't gevolg van die vermetelheid zijn? Een gegons van vleugels stijgt uit de diepte omhoog; vermoedelijk is de *Lycosa* na zich in zijn intiem verblijf teruggetrokken te hebben met den indringer slaags geraakt en is 't vleugelgeraas de overwinningskreet of de zwanenzang van den *Calicurgus*. De moordenaar zou wel eens de vermoorde kunnen geworden zijn. Wie zal als overwinnaar uit de mijnschacht treden?

Plotseling zie ik de *Lycosa* voor den dag komen, zich nederzetten op den rand van den put en met geopende kaken en de vier voorste pooten omhoog de gevechtspositie aannemen. Zou de andere vermoord zijn? Welneen, daar komt hij op zijn beurt ongedeerd te voorschijn, doch ontvangt in 't voorbijgaan een klap van de spin, die zich hierop ijlings in zijn hol terugtrekt. De tot drie maal herhaalde proef heeft tot resultaat, dat de *Tarantella* ongedeerd uit de aarde te voorschijn komt, haar vijand op den drempel der deur opwacht, hem de bekende „vermaning” toedient en ten

slotte naar huis gaat. En of ik nu al mijn *Calicurgus* bij afwisseling laat optreden of een ander hol zoek, steeds krijg ik hetzelfde schouwspel te zien. Om de ontkenning van 't drama in haar vollen omvang bij te wonen, ontbreken me enkele voorwaarden, die mijn listen te vergeefs te voorschijn roepen.

Ontmoedigd door 't geringe resultaat mijner herhaalde proefnemingen, besloot ik ze maar niet verder voort te zetten. Toch was ik wel iets wijzer geworden: onbevreesd daalt de *Calicurgus* in 't hol van de *Tarantella* af en jaagt er de eigenaars uit, en zoo zal het in de normale omstandigheden wel eveneens gebeuren.

Is de spin uit haar huis gedreven, dan gevoelt ze zich meer bevreesd en leent zich beter tot een aanval. Bovendien kan de operateur in die benauwde ruimte zijn lancet niet met de vereischte zekerheid hanteeren. En beter nog dan op mijn werktafel toont de vermetele inval ons, hoezeer de *Lycosa* er afkeerig van is, haar haken in 't lichaam van haar tegenstander te slaan. De *Tarantella* geniet de voordeelen van een eigen tehuis; elk hoekje van haar bastion is haar bekend. De indringer daarentegen is in veel ongunstiger conditie. Bijt fluks toe, arme *Lycosa*, en 't is met je vervolger gedaan. Je laat je, om mij onbekende redenen, weerhouden en je afkeer is het behoud van den vermetele. Het onnoozele schaaap weert het mes van den slager af door een stoot van den gehoornden kop. Zijt ge misschien het schaaap van den *Calicurgus*?

(Slot volgt).

J. H. FABRE,
(vert. door P. G.).

1) Eene soort van het geslacht *Calicurgus* is, naar ik meen, in ons land aangetroffen, en wel in Zuid-Limburg (*C. hyalinatus* Fab.) Gewoon is bij ons op de heide *Pompilus viaticus* L., die eveneens met spinnen fourageert.

2) Het chitinepantser, van den thorax tenminste, is bij graafwespen buitengewoon hard en het is zeer wel mogelijk, dat dit voor spinnenkaken niet doorbaarbaar is. Meermalen gebeurde het mij, vooral met grootere tropische graafwespen, dat de punt van een vrij stevige insectenspeld op den thorax krom boog. Aannee van een zekere „walging” als verklaring voor 't niet aanboren der wesp door de spin, lijkt, waar een mechanische verklaring aannemelijk is, weinig gemotiveerd. S. L.

WAT-ZIE-JE-ER-UIT!

(HISTORISCH).

Op zoo'n killen dag van het einde der maand April liep ik door de Haegsche binnenstad, op weg naar onze kamers, waar het noemaal te wachten stond.

Omdat het op het einde van de maand liep en er *dus* weinig meer in huis was, had ik de opdracht gekregen onze spaarzame inkoopjes te doen.

Bij Eigen Hulp in de Prinsestraat had ik één ons kaas gekocht, benevens één ons boter; samen vijfendertig cent, zoo U dit be-

DE MUREN VAN JERUZALEM, GEZIEN VAN DEN OLIJFBERG.

lang mocht inboezemen. Ook had ik bij Eigen Hulp drie appels gekocht voor zestien cent, maar ik vermoed, dat onze huishoudelijke besommingen U wel niet veel zullen kunnen schelen.

Omdat er geen sinaasappelen meer bij Eigen Hulp te krijgen waren, liep ik de vruchtenzaak van Van Koningsbruggen op den anderen hoek van de Nobelstraat, binnen, waar ik mij verslikte in drie sinaasappelen voor vijfenveertig cent — wat ze voor vruchten niet durven vragen, tegenwoordig!

Bij Lensvelt Nicola in de Veenestraat zag het er zoo verleidelijk uit, dat ik nog wat gebakjes kocht ook, doch mijn schaamtegevoel — anders weinig ontwikkeld! — doet mij den prijs verzwijgen, omdat de „entremets” — heet dat zoo niet te 's-Gravenhage? — eigenlijk „pièce de résistance” — alsvoren! — waren geworden. Voor de kartonnen doos alléén, stelt U zich voor, moest ik drie cent betalen — 't moest niet maggen!

Ik had dus vier pakjes: één met kaas en boter, één met appels, één met sinaasappelen, één met gebakjes. Met die vier pakjes in mijn armen gekneld, een pijp in mijn mond, een keurige-nieuwe cut-away van Adriaan Schakel, een mooi-gestreepte grijze pantalon van dezelfde firma, een paar Fownes-handschoenen, ook van den Amsterdamschen Heiligeweg, wandelde ik dus door de Veenestraat naar onze woning, waar Josientje en Wim geduldig zaten te wachten.

Toen gebeurde het!

Midden in de Veenestraat kwam ik mijn braven vriend Huib tegen, wiens Pa — ikzelf heb maar een Vader — bankier is in een goedig provinciestadje. U begrijpt dus wel hoe deftig, hoe Haegsch vooral, Huib doet, nu hij zes weken in de residentie heeft gewoond.

Weet U waarmee Huib mij begroette?

Met de woorden, voortaan voor mij Haegsch-klassiek: „Wat-zie-je-er-uit!”

(Nu weet U meteen, waarom ik, die weinig aan mijn kleeding hecht, U die kleeding zoo uitvoerig heb moeten beschrijven.)

Voor de talloze Haegsche Huib's — want het wemert er van in de residentie! — zou ik dus voortaan mijn inkoop moeten doen per vioolkist, of per serviette.

Gelukkig, Josientje en Wim, ze hebben genoten van het noemaal, maar de Huib's brullen je met groote monden tegen: „Wat-zie-je-er-uit!”, „Wat-zie-je-er-uit!”

HAGANUS.

De voormalige burcht Ewsum bij Middelstum.

IN 1278 werden zijne grondslagen gelegd door den ridder Ewe, nadat de Groningers diens burcht in den Oert hadden verwoest; het slot ontving naar den stichter den naam van Ewesheem of Ewsum.

De zwarte met schietgaten voorzien toren, welke nog op de eerste afbeelding op blz. 347 te zien is, werd in 1472 gebouwd door Onno van Ewsum, die een tocht naar het Heilige Land maakte en na zijn terugkeer in 1445 de kerk te Middelstum, gewijd aan St. Hippolytus, stichtte. De stad Groningen, die in wijden omtrek geen sterkten duldde en alleen de baas wilde zijn in de Ommelanden, zag den bouw van dezen toren met leede oogen aan, en ofschoon Onno in een samenkomst op het plein van St. Maarten plechtig verzekerde, dat hij met het bouwen er van geen kwade bedoelingen had tegen de stad Groningen „maar allene sijn lijf ende goed daer op wilde bewaren en hij dogte althijt metter stadt vriendschap te holden, hij ende sijne kinderen”, werd hem gelast den toren „neder te slijten” en de muren op een dikte van drie voeten te brengen.

Maar Onno stoorde zich niet aan deze bevelen en de toren werd volgens zijn wenschen opgebouwd, met muren van zes voet dikte; de Groningers hadden het in dien tijd zoo druk met andere vijanden, dat zij het werk niet konden beletten. In 1499 slaagden zij er echter in, het huis Ewsum trots zijn zeer

breede en diepe grachten en zijn verdedigingstoren te plunderen.

Een der volgende bewoners, Caspar van Ewsum, die zich meer-malen onderscheidde in den strijd tegen de Spanjaarden, vermaakte Ewsum in 1610 aan zijn bloedverwant Luurt Ripperda: bij kinderloos overlijden van dezen ging de burcht over op Abel Coenders van Helpen, een bekend staatsman. Hij overleed in 1629. Zijn oudste dochter Anna huwde met Evert of Everhart Lewe tho Asinga van Ulrum. Zoo kwam Ewsum in het geslacht der Lewe's.

Na haar overlijden ging Ewsum over op haar oudsten zoon Johan Lewe. Gedurende de minderjarigheid van dezen was het huis zeer bouwvallig geworden en een algeheele restauratie dringend noodig. Deze had plaats een jaar na zijn huwelijk blijkens een opschrift dat boven den hoofdingang stond, luidende: „Joan Lewe en Geertruida Alberda, Heer en Vrouw van Middelstum, oud 26 en 21 jaren, getrouwt 1648, hebben Ewsum later repareeren 1649.” Bij deze gelegenheid is ook het bovenstuk van den ouden verdedigingstoren afgebroken, terwijl om het onderste gedeelte een steen dikte werd getrokken, zoodat die muren ruim zevenvoetdik werden.

Joan Lewe en zijn gemalin schijnen veel voor hunne heerlijkheid te hebben gedaan: zij waren het, die o. m. in 1661—'62 het klokkenspel lieten maken, dat nog uit Middelstum's toren klinkt.

Wij zullen onzen lezers een opsomming van alle Lewe's, die nadien heer van Ewsum waren en waarvan vele aanzienlijke betrekkingen bekleedden, besparen. Noemen wij nog slechts Jhr. Mr. Edzard Jacob baron Lewe van Middelstum, die in 1805, nog vóór den dood van zijn vader, die in 1822 overleed, eigenaar van het hooge Huis werd en die o. a. buitengewoon kamerheer van koning Willem I was. Hij liet Ewsum, dat tengevolge van de staatkundige gebeurtenissen langen tijd verlaten en zeer vervallen was, aanzienlijk verbeteren en maakte het met behoud van veel oud-eerwaardigs tot een aangename woning. Toch werd het geheele goed in 1856 door hem verkocht aan den heer H. W. Wierda te Winsum. En in 1863 werd het oude kasteel gesloopt.

Zij, die het huis nog hebben gekend, herinneren zich, hoe wonderschoon het gebouw zich verhief uit de nog bestaande breede binnengracht, die het omgaf, met zijn 100 voet hoogen toren, van welks trans men een schoon vergezicht op de omgeving kon genieten.

In den gevel tusschen de bovenramen zag men een viertal wapens, terwijl het wapen der heerlijkheid op het familiewapen van Lewe van Middelstum voor den toren was uitgehouwen.

Beneden had het huis eenige ruime vertrekken, welke weinig kenmerken van oudheid behouden hadden, behalve de ruime kruisgewelfde met marmere beplaatte vestibule. Een groote wenteltrap in den toren voerde naar de bovenverdieping, waar van de verschillende vertrekken de groote ridderzaal zoowel wat bouwde als stoffeering betreft nog geheel antiek was. Hier

hingen een menigte familieportretten van beroemde bewoners als Abel Coenders van Helpen; hier was ook een kolossale schouw, rustend op fraaie kolommen. De vensterglazen waren in lood gevat en vertoonden wapens en opschriften.

In den linkermuur van den toren voor het huis bevond zich een steen met de letters J. J. V. E. H. D. E. S. G. (vermoedelijk betekenende: Jonker Joost van Ewsum heeft deze eerste steen gelegd).

* * *
Van dit alles is niets meer over dan de verdedigingstoren, zooals die in 1649 is vervormd, thans veelal genoemd keldertoren, waarop tot voor weinige jaren een zittende leeuw stond, omvattende het wapen van Ewsum, gelijk ook onze afbeelding te zien geeft. In 1914 werd de zandsteen leeuw door den bliksem getroffen en is zwaar beschadigd naar beneden gevallen; de tegenwoordige eigenaar, de heer S. L. Vinhuizen, is voornemens hem te doen herstellen en weder op zijn oude plaats te brengen. Aan de westzijde van den zwaren muur ziet men nog een

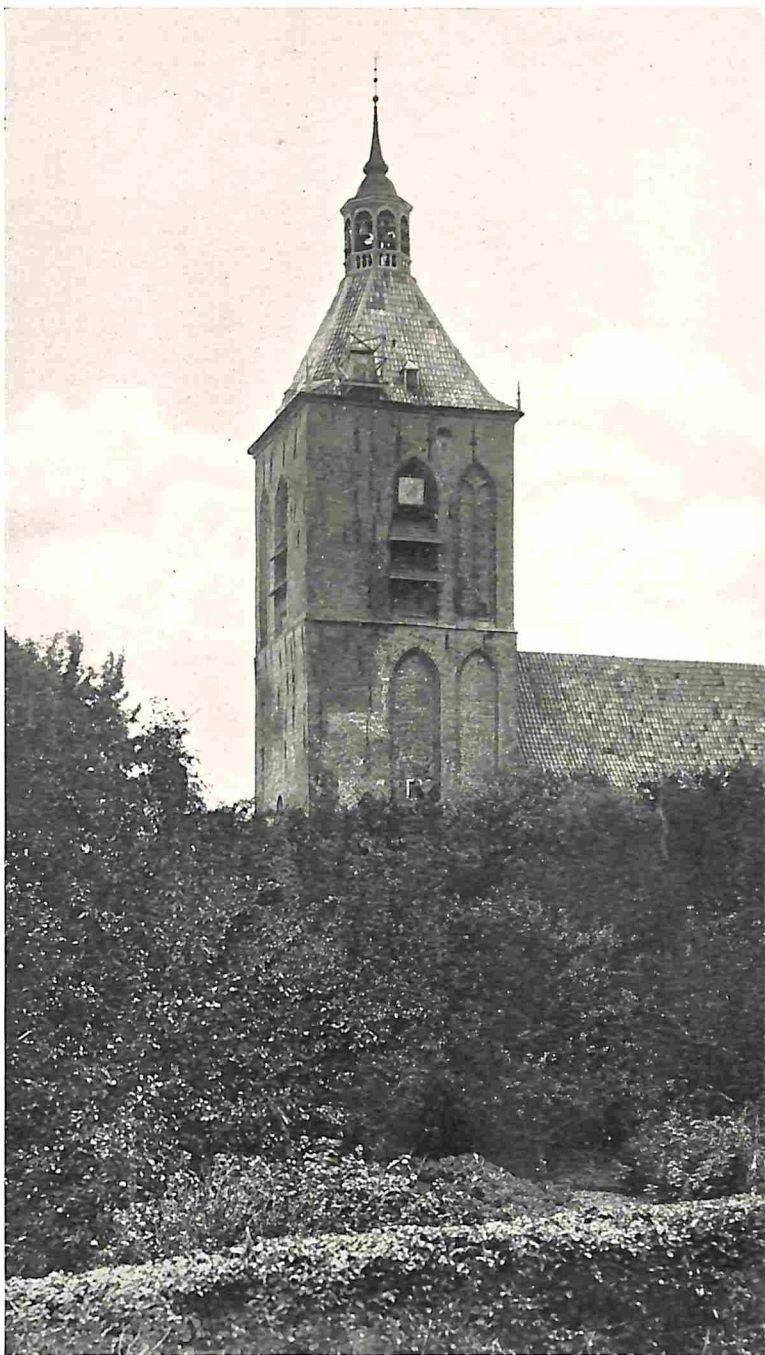
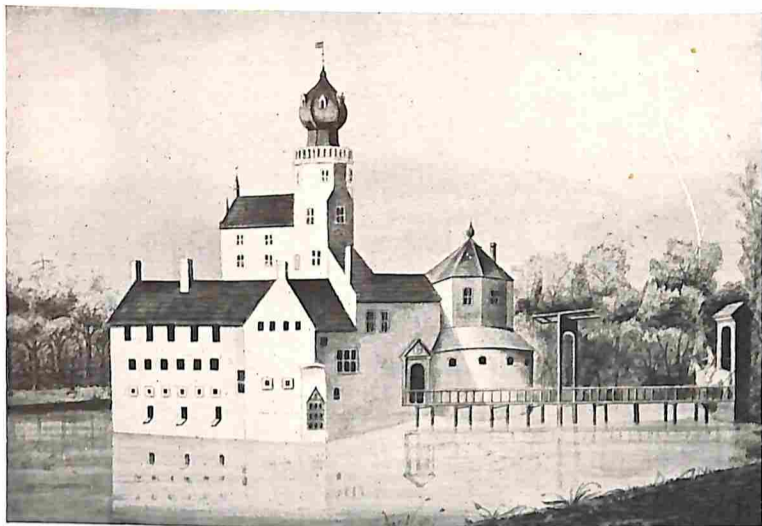

Foto C. Steenberg.

DE KERKTOREN TE MIDDELSTUM.
GEBOUWD DOOR ONNO VAN EWSUM EN VAN EEN KLOKKENSPEL VOORZIEN DOOR JOHAN LEWE VAN EWSUM.

DE VOORMALIGE BURCHT EWSUM BIJ MIDDELSTUM
EWSUM IN 1648.

zandsteen zerk met het opschrift: Anno 1472 heeft Jr. Onno van Ewsum, dit gebout tegens de wille van Groningen „Vida Schotanium”.

Moge het weinige, wat van Middelstum's burcht over is, niet onder sloopershanden vallen doch blijven herinneren aan het trotsche kasteel en zijn roemrijke bewoners!

J. B. VINHUIZEN.

HET AMERIKAANSCH DUEL

(34) DOOR EWALD GERHARD SEELIGER.

Omsam verwijderde zich verschrikt van zijn luisterpost.

„Ik zal van uw gastvrijheid geen verder gebruik maken, Mr. Shuttlecock”, zeide Gladys kalmer. „Tom heeft gelogen. Hij heeft mij dat toegegeven. Hij heeft mij in uw oogen sympathieker willen maken. Maar ik ben niet gesteld op die meerdere sympathie. Onthoud dat wel, Mr. Shuttlecock!”

Oom Sam sperde mond en oogen open.

„Ik zal het schip dadelijk verlaten!” zei ze nog en ze stapte onvermurwbaar in de boot.

Oom Sam's smeekbeden en verontschuldgingen bleven zonder uitwerking.

Daarop kwam Patrick Peppercorn, die zich ondertusschen *salonfähig* had gemaakt, aan dek. Hij overlaadde oom Sam met verwijten.

„Maar dat alles is toch zoo erg niet!” meende oom Sam. „Ze zal zich wel weer met je verzoenen. En dan trouwen we met haar!”

„U ook?” lachte Patrick Peppercorn. „Wilt u bigamist worden?” „Houd op met die flauwe grappen!” sprak oom Sam. „Haal haar naar boven. Ik zal haar alles toestaan. Je kunt dadelijk met haar trouwen!”

„Trouwen?” lachte Patrick Peppercorn zachtjes. „Zóó'n haast is daarbij toch niet!”

„Je wilt haar toch niet zitten laten?” dreigde oom Sam. „Tom, dan ontferk ik je!”

„Dan ontferft u me hier-, en dan weer daarom”, bromde Patrick Peppercorn onvriendelijk. „Net zooals 't in uw hoofd komt. Maar ik heb er genoeg van, steeds ontferd te worden. Ontfer Nathanael, als u dan toch bepaald ontferven moet!”

„Hier!” fluisterde oom Sam en drukte hem een paar bankbiljetten in de hand. „Koop wat voor haar. Wat moois! Maar zeg dat het van mij komt. Wij moeten haar in elk geval weer vriendelijk stemmen!”

„Met een cadeautje!” bromde Patrick Peppercorn verachtelijk, terwijl hij het geld bij zich stak. „Dat zou het allerdomste zijn. Nu kan ik natuurlijk weer goed maken wat u bedorven hebt. U is me een mooie oom!”

Vervolgens ging hij de valreep af en probeerde bij Gladys nog eenmaal Tom Fleitman's geluk. Maar het was alles te vergeefs. Ze stond er op, terstond naar Bay-View overgebracht te worden.

„Ik wil niet met u varen, Mr. Fleitman!” verklaarde zij koel. „Ik heb genoeg gezelschap aan de twee zwarte gentlemen, die mij hier gebracht hebben!”

Daarmee bedoelde zij Joshua en Benjamin, die haar des morgens gehaald hadden.

„Vergeet en vergeef alles, Gladys!” smeekte Patrick Peppercorn, maar zij ging zoo zitten, dat hij gedurende de vaart

niets dan haar rug zag. Het gelukte hem niet een gesprek met haar te beginnen. Zij bleef zich in ijsig stilzwijgen hullen.

Joshua en Benjamin hadden ondertusschen de zeilen geheschen en de boot vloog als een losgelaten zilvermeeuw over de golven.

„Tot weerzien!” riep Sam Shuttlecock, die plotseling boven de verschansing van de „Free Love” opdook, terwijl hij zijn hoed zwaaide.

Maar Gladys verroerde zich niet. Zij reikte Patrick Peppercorn bij het uitstappen in Bay View zelfs niet de hand.

„Tot weerziens!” zei hij heel koel, terwijl hij zijn hoed afnam. Zij gaf hem geen antwoord.

Alle goede dingen moeten hun tijd hebben! dacht Patrick Peppercorn en voer weder naar de „Free Love”.

„Hoe staat het er mee?” riep oom Sam hem bij zijn terugkeer te gemoet.

„Ze speelt nog een beetje de beleedigde!” antwoordde Patrick Peppercorn. „Maar ik vermoed, dat binnen een paar dagen alles wel weer in orde is. Maar niet nalooopen, dat is karakterloos”.

„Je bent een drommelsche kerel!” riep Sam Shuttlecock, hem vol bewondering op den schouder slaande. „Maar je moet met haar trouwen!”

„Als u Nathanael ontferft, anders niet!” sprak Patrick Peppercorn kalm, trok oom Sam de bootmansfluit uit zijn vestzakje en gaf het whisky-signaal.

Den volgenden morgen bracht Joshua Tom 'n telegram. Oom Sam kreeg het niet te zien, daarvoor had Patrick Peppercorn gezorgd. Hij las het, knikte tevreden dat alles in Chicago goed van stapel was geloopt en bedacht, dat het geen zin had, nu al naar Tampa te varen, omdat Maggie daar in geen geval eerder dan overmorgen zou aankomen.

Daarna kroop hij weder in de machinekamer.

Maggie's vlucht werd ontdekt, toen David M. Brown met een geweldige bouquet rozen was verschenen om naar de gezondheid van zijn lieve bruid te informeren. Evangeline Cravath telefoneerde met Sniffer & Co, waar zij terstond zeer nauwkeurige inlichtingen over het verloop dezer vlucht ontving. Zij was verontwaardigd over de houding van den detective, doch de firma meende, dat de man zeer correct gehandeld had.

David M. Brown, de bedroefde bruidegom, sloop treurig weg, om aan Elinor Club zijn nood te klagen.

„Patrick heeft haar weggevoerd!” riep deze en dadelijk maakte zij aanstalten, om den zondaar tot rede te brengen.

Terwijl dit alles voorviel, was Tom in een zoeten slaap gedompeld en vermoedde niet, welke donkere wolken zich boven zijn hoofd samenpakten.

De eerste bliksemstraal trof hem in den vorm van Evangeline Cravath. Als een toornende

wraakgodin stond zij voor hem, terwijl hij zich met thee en brood laafde.

„Waar is Maggie?” schreeuwde zij.

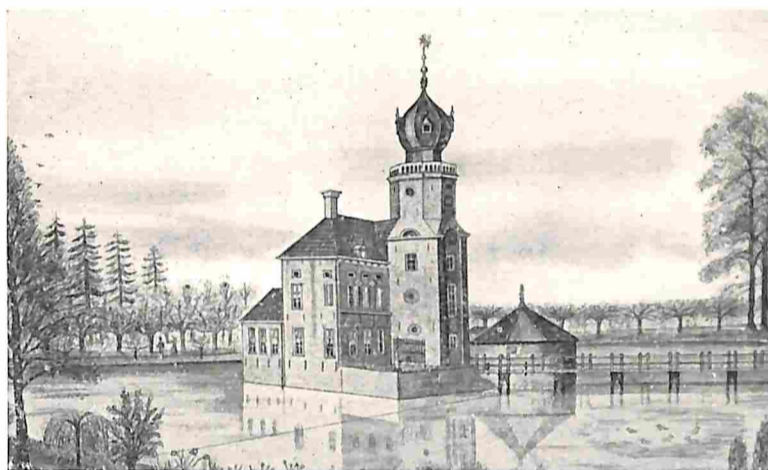
„Bij Patrick Peppercorn!” antwoordde hij kalm.

„Dus bij jou?” krijschte zij, rood als een kreeft wordend.

„Dan was ze bij Tom Fleitman!” luidde zijn goedghumeurd antwoord. „In elk geval is zij weg en in zekerheid.”

„Patrick, terg mij niet tot het uiterste!” dreigde de wraakgodin. „Waar heb je haar verstopt?”

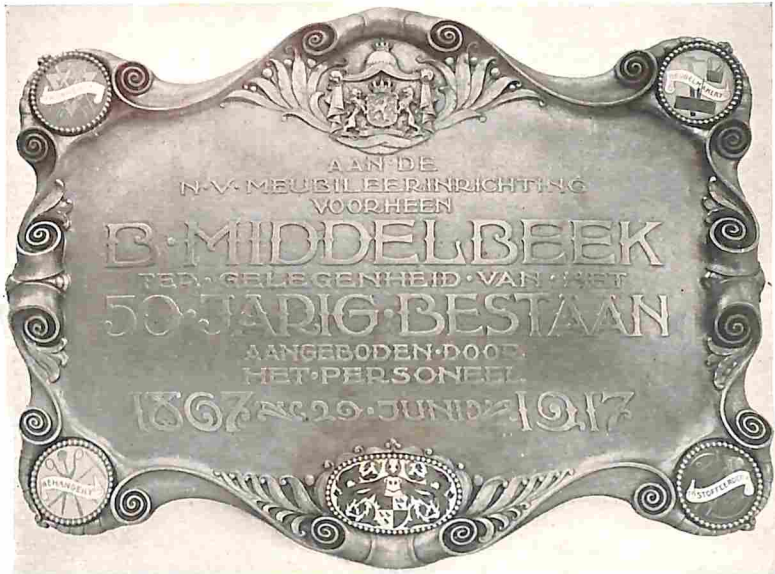
„Ben ik Sniffer & Co?” antwoordde hij. „Ik weet niet alles.” Woedend verliet ze de kamer. De eerste aanval was schitte-

EWSUM IN 1863.

DE VOORMALIGE BURCHT EWSUM BIJ MIDDELSTUM.
WAT OVER IS VAN DEN OUDEN BURCHT: HET BENEDEN-
GEDEELTE VAN DEN VERDEDIGINGSTOREN.

BRONZEN PLAQUETTE, AANGEBODEN AAN DE DIRECTIE DER N.V. MEUBILEERING-INRICHTING V.H. B. MIDDELBEEK TE UTRECHT DOOR HET GEHEELE PERSONEEL TER GELEGENHEID VAN HET 50-JARIG BESTAAN DER ZAAK.

Het is niet toegevend aan den aandrang van een adverteerder — zooals wellicht achterdochtigen zullen denken — dat wij deze afbeelding plaatsen, maar op verzoek van zijn personeel. Vooral met het oog op de buitengewoon goede verstandhouding, die tusschen patroon en werklieden dezer inrichting schijnt te bestaan, een gelukkig verschijnsel waarop wel de aandacht mag worden gevestigd, meenden wij aan dit verzoek te moeten voldoen.

rend afgeslagen. Maar nu sloeg het dubbel in. David M. Brown verscheen in gezelschap van Elinor Club, die bijzonder heftig was.

„Waar is Maggie?” vroeg zij dreigend. „Mr. Brown zal met je duelleeren, als je haar niet dadelijk te voorschijn brengt.”

„Ik heb haar toch niet in mijn zak!” sprak Tom kalm, terwijl hij een sigaar aanstak. „Zij is weg. Zij was niet langer te houden. Ik heb mijn plicht vervuld en haar naar het station gebracht. Al wat er verder gezegd wordt, is gelogen, lieve tante.”

Sprakeloos viel Elinor Club op een stoel neer.

„U hebt mijn bruid ontvoerd!” stotterde David M. Brown met gebalde vuisten.

„Neem liever een sigaar, Mr. Brown!” meende Tom vriendelijk.

„U zult nader van ons hooren, Mr. Peppercorn!” beet hij Tom toe en trok zich naar Evangeline Cravath terug.

„O, die slang!” steunde Elinor Club, waarmee zij niet de tante maar het nichtje bedoeld. „Dat ze je hier achtergelaten heeft, daar steekt iets achter. Je hebt haar naar de Canadeesche Alpen vooruitgestuurd.”

„Het lijkt er zoo'n beetje op, lieve tante!” lachte Tom, haar over de wangen streelend. „Ze vergist zich echter erg, als ze denkt, dat ik haar nareis. Neen, ik reis met u.”

„Met mij?” vroeg Elinor Club, niet wetend of zij wel goed hoorde.

„Met u!” knikte Tom, ging op de leuning van haar stoel zitten en sloeg zijn arm om Elinor Club. „Maar niet naar de Canadeesche Alpen, maar naar Key West. Ik heb er genoeg van, hier nog langer mijn leven te vergallen.”

Foto C. Steenbergh.

DE NIEUWE VAART TE AMSTERDAM.
LINKS „DE EILANDEN” KATTENBURG, WITTENBURG EN OOSTENBURG, DE BUURT DER AARDAPPELONLUSTEN.

„Werkelijk, Patrick?” riep ze overgelukkig en kuste hem hartstochtelijk. „Naar Key West? O, wat heerlijk! Maar is het daar niet een beetje erg warm?”

„In uw aanminnige nabijheid heb ik het altijd wat warm!” vleide hij. „Als u wilt, gaan wij dadelijk op reis!”

„Maar de detective?” vroeg ze nog.

„Is al omgekocht!” weerde hij af. „Ik heb voor alles gezorgd. Niets neem ik mee. Zoo als ik hier gekomen ben, ga ik weer weg. Dus op naar Key West!”

„Nu dadelijk?” vroeg zij aarzelend. „Maar ik moet toch eerst pakken. Kunnen wij niet vannacht of morgen op reis gaan?”

„Allright!” knikte hij. „Morgenmiddag dan maar. Ik vind alles goed. Als ik hier maar vandaan kom.”

Ze nam van hem afscheid met een ontelbaar aantal kussen en snelde weg. (Wordt vervolgd).

Een Amsterdamsch oproer in 1629.

WE verplaatsen ons met onze gedachten naar den aanvang van het jaar 1629, het oogenblik waarop de rijke buit der Zilvervloot in de Hollandsche havens binnen kwam. Wij behoeven niet lang stil te staan bij een beschrijving der vreugde, die toen gevoeld werd, en het zal ieder wel duidelijk zijn, dat in de eerste plaats de aandeelhouders der nog zoo jonge West-Indische Compagnie reden hadden om in hun schik te zijn. Zij zagen echter tevens in, dat het misnoegen zou verwekken indien zij de heele buit opstrekten en daarom stelden zij de Staten voor, samen in overleg te treden en de bemanning van de vloot haar aandeel in de groote winst te geven. Het oorspronkelijk besluit was nu, dat ieder lid dier bemanning zeven maanden en twintig dagen soldij extra zou krijgen. Het schijnt, dat de hoogere vloot-voogden dadelijk inzagen dat de matrozen dit bedrag te gering zouden vinden, tenminste wij lezen, dat door hun tusschenkomst de extra toeslag gesteld werd op 17 maanden.

Maar hetgeen de admiraal en de scheepsbevelhebbers voorzien hadden gebeurde ook nu. De „bootsgezellen” waren geenszins tevreden met het hun toegekende deel en rotten te samen voor het West-Indische huis, met de bedoeling de zilver-kelders binnen te dringen. Het leek, alsof het den aanwezigen bedienden wel gelukken zou de oproeringen te bezweren, deze althans vertoonden de neiging al af te trekken, toen er zich plotseling elementen begonnen te verheffen, die bij zulke gelegenheden altijd van hun aanwezigheid blijk geven. In den geheelen omtrek van het West-Indische huis werden toen veel verdachte huizen aangetroffen en de bewoners hiervan voegden zich bij de oproerige scharen. Zij waren het voornamelijk die de matrozen aanhitsten, zoodat zij, die aanvankelijk tot rust gekomen waren, weer op nieuw op de poorten van het West-Indische huis aanstormden. Het bombardement werd nu ingezet. Van alle kanten vlogen de steenen terwijl ook eenigen met bijlen en andere ijzeren instrumenten kwamen aandragen. Het scheepsvolk trachtte ondertusschen ook nog buskruit in handen te krijgen, maar gelukkig voor de belegerde boekhouders en kassiers slaagde het hierin niet. Deze laatste echter waren toevalliger wijze in het bezit van enkele handgranaten, en ze zouden deze ook stellig gebruikt hebben waren de in de stad aanwezige vendels niet aangerukt, die de oproerlingen uiteendreven.

Deze gebeurtenissen heeft Vondel in het volgende gedicht vereeuwigd:

Ick stack noch in ien gecx kaproen
Doen 'k saij, waar toe dit garnisoen
Maar doen de moet wil opgeruijt
Begot om sinte Pieters buijt
Ien kans te wagen driest en dom
Met vliegent vaendel slaende trom
Doen quam mij 't krijgsvolk wel te pas
De stienen vlogen deur het glas:
Ick docht, dees geusen binnen Spaens
Of is sint Pieter Harmiaens?

Men leij een stick geschuts aanboort
Om rammen sinte Pieters poort:
Die riep sint Angdries aen om hulp
Sint Japeck kruijp nou uijt jou schulp.
O sinter Klaes kreet Sijmen vaer
Treck aan jou bint geen moordenaar
De sanckten trocken op bijget
En hier deur was de bruijt ontset
En soo bleef sinte Pieter baes:
Soo loont sint Japeck en sint Klaes.

* * *

Vondel laat — dit als toelichting op het gedicht — het West-Indische huis hier zelf spreken; met de vermelde Sint Angdries, Sint Japeck en Sinte Klaes worden resp. bedoeld de burgemeester Andries Bicker, Jacob Wijts en de majoor Hasselaer.

S. v. PRAAG.